

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

B_ΘΕ 4.5 Οικουμενικότητα

Παρουσιάζοντας

- Εναλλακτικά:
«Σύγκριση κειμένων»

1. Παγκοσμιοποίηση και θρησκευτικό βίωμα [Για επιλογή αποσπασμάτων]

Η προσέγγιση, γνωριμία και δημιουργική συνύπαρξη των ανθρώπων και των λαών της οικουμένης ήταν κάποτε όραμα ελκυστικό. Στον αιώνα μας έγινε συνειδητή επιδίωξη. Τελευταία κινδυνεύει να εξελιχθεί σε ιδιότυπο εφιάλτη. Όμως, όπως και αν χαρακτηρισθεί, η διαδικασία αυτή επιταχύνεται καθημερινά. Με συνδρομή πολλών παραγόντων και με απροσδιόριστη ακόμη τελική έκβαση.

Η λέξη παγκοσμιοποίηση (globalization, mondialisation) έχει προσλάβει ένα ιδιαίτερο νόημα και συνοψίζει εξελίξεις και δυναμικές τάσεις που χαρακτηρίζουν το τελευταίο τέταρτο της δεύτερης χιλιετίας. Ειδικότερα στον χώρο της οικονομίας, ο όρος δηλώνει τη διαδικασία σύμφωνα με την οποία οι οικονομίες των διαφόρων χωρών εντάσσονται ολοκληρωτικά σ' ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, με συγκέντρωση της παγκόσμιας παραγωγής, του εμπορίου και της πληροφόρησης σε ορισμένα κέντρα. Η διεθνοποίηση που ακολουθεί συμβάλλει στην αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των κοινωνιών. [...]

Παράγοντες της παγκοσμιοποίησης.

1. Στη διαδικασία παγκοσμιοποίησης συνέβαλαν: Πρώτον, η ταχύτατη ανάπτυξη της τεχνολογίας και κατ' εξοχήν η ηλεκτρονική επανάσταση, που επέφεραν καταλυτικές αλλαγές στους τομείς παραγωγής, επικοινωνίας, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας. Αλλαγές που διευκόλυναν κερδοσκοπικά ενδιαφέροντα και οικονομικές δραστηριότητες, διεθνείς και απρόσωπες, από τη φύση τους συγκεντρωτικές.

Δεύτερον, η κατάρρευση ενός ολόκληρου κόσμου ιδεών, προσδοκιών, δομών, στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού, με την εξάρθρωση των οικονομιών τους και την προβολή του καπιταλισμού ως της μόνης εναλλακτικής λύσεως.

Τρίτον, οι ενέργειες και αποφάσεις μεγάλων κρατών και διεθνών οργανισμών, οι οποίες δείχνουν ότι η παγκοσμιοποίηση δεν είναι πλέον αυτόνομο φαινόμενο, αλλά αποτελεί πολιτική ιδεολογία και σχεδιασμό των οικονομικών ισχυρών.

Η ταχύτητα με την οποία συντελούνται οι αλλαγές σ' όλους τους βασικούς τομείς οικονομίας, τεχνολογίας, πληροφόρησης, δημιουργεί συχνά ίλιγγο και ανησυχία.

Βασικούς ρόλους, με ποικίλης χροιάς θετικές ή αρνητικές επιδράσεις στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης διαδραματίζουν: Πρώτον, μερικές εκατοντάδες πολυεθνικών εταιρειών που παίρνουν στην εξουσία τους την παγκόσμια παραγωγή, τη διακίνηση των αγαθών και την πληροφόρηση. Δεύτερον, συνεργασίες κρατών (όπως NAFTA ASEAN). Τρίτον, μη κυβερνητικές οργανώσεις σε πλανητικό επίπεδο,

ενώ, τέταρτον, τον συντονιστικό ρόλο επιδιώκουν να παίξουν παγκόσμιοι οικονομικοί θεσμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund, IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank).

Οι γενικές αντιλήψεις σχετικά με την πρόοδο και ανάπτυξη διαμορφώνονται ιδίως στις μεγαλουπόλεις, σύμφωνα με δυτικά πρότυπα. Τα ποικίλα μέσα ενημερώσεως και κατ' εξοχήν η δορυφορική τηλεόραση αδιάκοπα τροφοδοτούν τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο με πρότυπα ζωής που κατασκευάζονται σε συγκεκριμένα κέντρα και εξυπηρετούν ιδιοτελείς στόχους. [...]

Ριζικές αλλαγές.

2. Γεγονός είναι ότι η διαδικασία αυτή που ονομάζεται παγκοσμιοποίηση επιφέρει ριζικές αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων. Τόσο θετικές, οι οποίες ευκολότερα παραθεωρούνται ως αυτονόητες, όσο και αρνητικές.

Στις πρώτες δεσπόζουν:

α) Η αλματώδης πρόοδος και εξέλιξη της τεχνολογίας και όλων των επιστημών.

β) Η ταχύτατη διακίνηση των αγαθών και των νέων επιτευγμάτων.

γ) Η διευκόλυνση της επικοινωνίας των ανθρώπων σε όλα τα μέρη της γης με εκμηδενισμό των αποστάσεων - εξελιγμένα δίκτυα τηλεφωνίας, διαδίκτυα (Internet), δορυφορική τηλεόραση, συγκοινωνίες.

δ) Η καταπολέμηση πολλών ασθενειών, παγκοσμίως.

ε) Ο περιορισμός του αναλφαβητισμού.

ς) Η αναγνώριση της θέσεως, της σημασίας και του ρόλου των γυναικών και της νεότητος.

ζ) Η επέκταση των οριζόντων σκέψεως που κατοχυρώνει, θεωρητικά τουλάχιστον, την ελευθερία και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

η) Η προώθηση και ενίσχυση των δημοκρατικών αρχών και δομών.

θ) Οι διάφορες μορφές αλληλεγγύης των λαών που διευκολύνουν τη συμμετοχή όλο και περισσότερων ανθρώπων στον διαμορφούμενο κόσμο.

Γενικά η παγκοσμιοποίηση συνετέλεσε σε μια εκπληκτική ανάπτυξη της ανθρωπότητας, ενώ προσφέρει όλο και μεγαλύτερες δυνατότητες στα άτομα και στους λαούς να γνωρίσουν και να αξιοποιήσουν ευκαιρίες απρόσιτες και αδιανόητες σε προηγούμενες γενιές.

Παράλληλα όμως κινούνται, και μάλιστα με μεγαλύτερη ταχύτητα, οι αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης:

α) Τα χάσματα μεταξύ των χωρών του κόσμου βαθαίνουν. Οι πλούσιες χώρες γίνονται πλουσιότερες και οι φτωχές φτωχότερες λυγίζοντας κάτω από το βάρος τεραστίων εξωτερικών δανείων. Αλλά και στην κάθε χώρα εμφανίζονται νέα ρήγματα μεταξύ εχόντων και στερουμένων. «Στις ανεπτυγμένες χώρες από τις ελεύθερες συναλλαγές ωφελείται μόνο το 20% του πληθυσμού».

β) Σε όλα τα κράτη διαμορφώνεται μια μικρή μειοψηφία, εύρωστη οικονομικά, με μεγάλες δυνατότητες επιρροής, η οποία κυρίως ασχολείται με την επιδίωξη των δικών της συμφερόντων. Ένας επόμενος κύκλος ατόμων και ομάδων προσπαθούν να προσαρμόσουν τον ρυθμό ζωής τους προς εκείνο του προνομιακού κοινωνικού πυρήνος.

γ) Συγχρόνως εκατομμύρια ανθρώπων ωθούνται στο περιθώριο και καταλήγουν σε συνθήκες ζωής κάτω από το όριο της φτώχειας. Παράλληλα εξαρθρώνονται οι δυνατότητες των τοπικών κοινωνιών να στηριχθούν στις δικές τους μορφές πνευματικότητας και κοινωνικότητας.

δ) Νέες μεγάλες μετακινήσεις εργατικού δυναμικού παρατηρούνται και νέα κύματα μεταναστών και οικονομικών προσφύγων κατακλύζουν τις εύπορες χώρες. Η ανεργία ογκούται απειλητικά και σε πολλές χώρες αναπτύσσεται επικίνδυνα ή ξενοφοβία και ο ρατσισμός.

ε) Τα πρότυπα συνεχούς αναπτύξεως και καταναλώσεως αγαθών, με την αλόγιστη και ανηλεή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων οδηγούν σε οικολογικές καταστροφές στον πλανήτη ολόκληρο.

ς) Το έγκλημα και η διαφθορά αναπτύσσονται με ανεξέλεγκτους τρόπους σε πλανητικό επίπεδο με πλήρη τεχνολογικό εκσυγχρονισμό. Μεγάλο μέρος, ιδιαίτερα της νεολαίας, υπό την πίεση αυτής της δίνης αναζητεί διέξοδο στη βία, στην αυτοεγκατάλειψη, στα ναρκωτικά. Παρά τις πολλές διακηρύξεις για την αξία του ανθρώπου, κυριαρχεί η περιφρόνηση της ανθρώπινης ζωής.

Άβυσσος υποκρισίας χωρίζει τις γενικές εξαγγελίες και τις θεωρητικές αρχές των παγκοσμίων οργανισμών, από την εφαρμογή τους στα διάφορα μήκη και πλάτη της υδρογείου. Όπως εύγλωττα διατυπώνει ο Χρ. Γιανναράς, έχουμε «την ιεροποίηση της 'ελεύθερης αγοράς' και των κανονιστικών επιταγών της, τη χρηστική εκδοχή των ατομικών δικαιωμάτων (που επειδή είναι χρηστική, αλλά θρησκευοποιημένη, εύκολα προσαρμόζεται σε απάνθρωπες 'ιερές' φαρισαϊκές σκοπιμότητες)».

ζ) Στο πολιτικό επίπεδο υπονομεύονται πολλοί από τους δημοκρατικούς θεσμούς και εξασθενεί η ισχύς, το κύρος, η αποτελεσματικότητά τους. Τα εθνικά κέντρα εξουσίας δεν ελέγχουν πλήρως την οικονομική πολιτική. Είναι υποχρεωμένα να προσαρμόζονται στις επιταγές άλλων, διεθνών κέντρων, στα ευρύτερα παγκόσμια ρεύματα. Μετά τον θρίαμβο της οικονομίας της αγοράς, δύο είναι οι δυνατότητες που διαγράφονται. Όπως επισημαίνει ο Gérard J. Lafay: «Από τη μια πλευρά, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης που προωθείται από τις επιχειρήσεις και διευκολύνεται από τη μείωση του κόστους μεταφορών και επικοινωνιών. Από την άλλη, η διατήρηση των εθνών που είναι προσκολλημένα στο έδαφος τους και ζητούν να οργανωθούν σε τοπικό πλαίσιο...».

Εξάλλου, με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν ήρθε η ειρήνη στη γη. Άναψαν σχεδόν άλλοι 50 πόλεμοι και βρίσκονται σε εξέλιξη περί τούς 40. Έτσι έχει διαμορφωθεί, κατά τη διατύπωση του Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «μια νέα κατηγορία κρατών που δεν είναι ούτε ανεπτυγμένα, ούτε αναπτυσσόμενα, ούτε βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, αλλά ανήκουν σε μια τέταρτη κατηγορία: κάνουν πόλεμο είτε μεταξύ τους είτε εμφύλιο ή βρίσκονται ακόμη σε μεταβατική περίοδο μετά από έναν πόλεμο που διήρκεσε χρόνια». Και ο τέως γεν. γραμματέας του ΟΗΕ καταλήγει: «Τα πραγματικά προβλήματα που θα ταλαιπωρήσουν τον πλανήτη είναι προβλήματα που δεν μπορούν να λυθούν παρά σε πλανητικό επίπεδο»⁷. Τέτοια προβλήματα είναι μεταξύ άλλων το δίκαιο των θαλασσών, οι κλιματικές μεταλλαγές, οι υδάτινοι πόροι, τα νέα χημικά και βιολογικά όπλα, οι μετακινήσεις εκατομμυρίων μεταναστών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Είναι φανερό ότι η παγκοσμιοποίηση συνδέεται με την εισβολή ενός πολιτισμού, οι δημιουργοί του οποίου ισχυρίζονται ότι είναι ο καλύτερος. Ή

σύλληψη, τα κριτήρια και ο τρόπος λειτουργίας του όλου συστήματος έχουν στηριχθεί στον δυτικό καπιταλισμό, στη λογική μιας ελεύθερης οικονομίας, της όποιας ή δυναμική στηρίζεται στη διαρκή κερδοφορία. Η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μόνο οικονομική διαδικασία. Πρόκειται για άμεση ή έμμεση επιβολή ενός συστήματος σκέψευς που αγνοεί ή και καταστρέφει τις ιδιαιτερότητες των επί μέρους λαών και ανθρώπων και παραμερίζει ή και διαλύει αξίες όπως η φιλία, η εντιμότητα, η εγκράτεια, προβάλλοντας ένα καταναλωτικό πρότυπο με αδιάκοπη επιδίωξη κέρδους, υπό την επίδραση του οποίου συχνά συνθλίβονται οι ανθρώπινες σχέσεις.

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

Η φορά προς το Άπειρο παραμένει το χαρακτηριστικό της θρησκευτικής εμπειρίας. [...] Η θρησκεία αρχίζει με το δέος ενώπιον του Ιερού και κορυφώνεται στην προσωπική συνάντηση, στη βιωματική σχέση του ανθρώπου με το Άγιο, στην όποια συμμετέχουν νόηση, συναίσθημα, βούληση, συνειδητό και υποσυνειδητό. Μέσα στον άνθρωπο ενυπάρχει έφεση, ορμή προς το Άπειρο. [...]

Παγκόσμια η προοπτική των μεγάλων θρησκειών

1. Το όραμα μιας παγκόσμιας κοινωνίας υπήρξε πάντα χαρακτηριστικό των μεγάλων θρησκειών. Και αυτή την πνευματική, πολιτιστική παγκοσμιοποίηση προσπάθησαν να επιτύχουν με τη διάδοση της πίστεώς τους σε όλο και μεγαλύτερους γεωγραφικούς κύκλους. Αρχικά ο Βουδδισμός, αργότερα ο Χριστιανισμός και μεταγενέστερα το Ισλάμ. [...]

Η βασική διαφορά του θρησκευτικού οράματος από τη σύγχρονη παγκοσμιοποίηση είναι ότι οι θρησκείες επιδιώκουν την καθολίκευση προτείνοντας τις δικές τους δογματικές αλήθειες και αρχές συμπεριφοράς. Όλες δε, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τόνισαν την ανάγκη συμπάθειας, επιείκειας, φιλανθρωπίας, λιτότητας, δικαιοσύνης. Στον χώρο των μονοθεϊστικών θρησκειών το σταθερό κέντρο αναφοράς και αντιμετώπισης του ανθρώπου και των κοινωνικών προβλημάτων υπήρξε η πίστη στον ζωντανό Θεό, Δημιουργό και προνοητή του σύμπαντος.

Παράλληλα όμως με τη συμβολή τους στην προσέγγιση ανθρώπων και λαών, οι θρησκείες υπήρξαν συχνά παράγοντες φοβερών συγκρούσεων και αγεφύρωτων διαιρέσεων, πού ύψωσαν στον πλανήτη μας διάφορα ατσάλινα παραπετάσματα, δημιούργησαν στεγανά πολιτιστικά σύνολα και ανέστειλαν την πορεία προς παγκόσμια αρμονική συμβίωση. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου οι θρησκείες, σε συνδυασμό με διάφορες πολιτικές, στήριξαν την αλαζονεία και την επιθετικότητα πολλών λαών.

Αντοχή της θρησκευτικής πολυμορφίας.

2. α) Σε μερικές ιστορικές περιόδους και σε ορισμένα επί μέρους θρησκευτικά κέντρα καλλιεργήθηκε η αντίληψη ότι ή παγκόσμια κοινωνία θα επραγματοποιείτο με την επιβολή μιας συγκεκριμένης θρησκείας. Και προς αυτή την κατεύθυνση επιστρατεύτηκε όχι μόνο ο λόγος και το φιλανθρωπικό έργο αλλά, με ανάλογο

ενθουσιασμό, η βία και ο πόλεμος. Πάντα βέβαια με την αντίληψη ή το πρόσχημα ότι επρόκειτο για το ... καλό των άλλων.

Σήμερα, κανείς μελετητής του φαινομένου της θρησκείας δεν υποστηρίζει τέτοια δυνατότητα. Ο θρησκευτικός πλουραλισμός είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός. Μία από τις τελευταίες στατιστικές (1991), σε συνολικό πληθυσμό του πλανήτη 5.480.010.000, δίδει τους εξής αριθμούς: Χριστιανοί: 33,4% (1.833.022.000). Μουσουλμάνοι: 17,7%, (971.328.700). Άνευ θρησκείας: 16% (876.232.000). Ίνδουιστές: 13,4% (732.812.000). Βουδδιστές: 5,7% (314.939.000). Άθεοι: 4,4% (240.310.000). Οπαδοί κινεζικών θρησκευτικών παραδόσεων: 3,4% (187.107.000). Οπαδοί νέων θρησκειών: 2,6% (143.415.000). Οπαδοί φυλετικών παραδοσιακών θρησκευμάτων: 13% (96.531.000). Και ακολουθούν σε ποσοστό λιγότερο του 03% για κάθε θρησκευτική κοινότητα, οι σικχιστές, οι εβραίοι, οι σαμανιστές, οι παραδοσιακοί κομφουκιανοί, οι μπαχάι, οι τζαϊνιστές, οι σιντοϊστές.

Με τη μετανάστευση πληθυσμών σε άλλες χώρες και κυρίως σε νέες μεγάλες πόλεις σε όλες σχεδόν τις ηπείρους, η παρουσία πολλών θρησκευτικών κοινοτήτων είναι ταυτόχρονη στην ίδια περιοχή και κοινωνία. Ανά τον κόσμο, οι χριστιανοί βρίσκονται και στις 270 χώρες του πλανήτη, οι μη θρησκευόμενοι σε 236, οι μπαχάι σε 220, οι μουσουλμάνοι σε 184, οι αθεϊστές σε 139, οι εβραίοι σε 134, οι φυλετικών θρησκευμάτων σε 104. Οι υπόλοιπες θρησκείες βρίσκονται σε λιγότερες από 100 χώρες η κάθε μία. Οι στατιστικές αυτές, έστω και αν είναι σχετικές, αναμφισβήτητα βεβαιώνουν τον σημερινό πλουραλισμό των θρησκευμάτων.

β) Σε μια περίοδο του αιώνας μας καλλιεργήθηκε ή προσδοκία -ιδίως με την επικράτηση της κομμουνιστικής ιδεολογίας- ότι ή θρησκευτική σύγκλιση και ομοιομορφία στη γη τελικώς θα επετυγχάνετο με τη δυναμική εξάλειψη ή την πλήρη άρνηση της θρησκείας. Ακραίο παράδειγμα αυτού του σχεδιασμού υπήρξε η Αλβανία, όπου επεβλήθη διά της βίας η αθεϊστική ομοιογένεια. Ανάλογη προσδοκία από την αντίθετη πλευρά καλλιεργήθηκε σε άλλες χώρες που είχαν επηρεασθεί πολιτιστικά από τον καπιταλισμό, με τη διάδοση της αντιλήψεως ότι απλώς η θρησκεία θα καταστεί άχρηστη. Ο άνθρωπος όλο και λιγότερο θα τη χρειάζεται εφόσον θα βρίσκει τις λύσεις των προβλημάτων του με την επιστήμη και την τεχνολογία. Έτσι υποστηρίχθηκε ότι η θρησκεία θα πεθάνει από παρακμή ή από ασφυξία. Η πρόβλεψη όμως ότι ή προσέγγιση των ανθρώπων θα ερχόταν με το τέλος της θρησκείας δεν επαληθεύθηκε.

γ) Δεν έχει ακόμα τελειώσει ο εικοστός αιώνας και τα γεγονότα έδειξαν πόσο επιφανειακές και απλουστευτικές ήσαν αυτές οι αντιλήψεις. Ο 19ος αιώνας έληξε με τη Νιτσεική αναγγελία ότι «ο Θεός πέθανε, ... και τον σκοτώσαμε εμείς!» Αλλά ο 20ός αιώνας -και μαζί του η δεύτερη χιλιετία μ.Χ.- τελειώνει με μια νέα εντυπωσιακή αναζωπύρωση της θρησκείας. Πάνω από το 70,2% του πληθυσμού της γης υιοθετεί κάποια θρησκευτική πίστη και άνω του ημίσεος της σημερινής ανθρωπότητας εξακολουθεί να πιστεύει κατά τον Α ή Β τρόπο σε Θεό. Η νέα αυτή δυναμική έχει αποκτήσει σημαντικό ρόλο και στον χώρο της πολιτικής (κίνημα Χομεϊνί στο Ίράν, μουσουλμάνοι αντάρτες στην Αλγερία, οργάνωση μουσουλμάνων στην Τουρκία, «μαύρα κόμματα» στο Ισραήλ, κινήματα Ινδουϊστών στη Σρι Λάνκα, άνοδος ακραίων προτεσταντικών ρευμάτων στον Τρίτο Κόσμο). [...]

Η σημασία του θρησκευτικού φαινομένου στη διαμόρφωση του πολιτισμού του επόμενου αιώνας είναι πλέον προφανής. Προ ολίγων μάλιστα ετών διακεκριμένος αμερικανός καθηγητής στρατηγικών μελετών, ο Samuel P.

Huntington, με το έργο του *Η σύγκρουση των πολιτισμών*, προέβλεψε σύγκρουση του δυτικού πολιτισμού, όπως διαμορφώθηκε από τον Ρωμαιοκαθολικισμό και τον Προτεσταντισμό με τον ανατολικό, στον οποίο εκτός του Ισλάμ εντάσσει και τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό. Βεβαίως, ένας θρησκευολόγος έχει σοβαρές ενστάσεις ως προς την αντιμετώπιση τού θρησκευτικού φαινομένου από τον συγκεκριμένο μελετητή, κι ένας ιστορικός ως προς τη χρήση των πορισμάτων της ιστορικής επιστήμης και τη σοβαρότητα πολλών ισχυρισμών τού συγγραφέως.

Πίσω από τις προβλέψεις συγκρούσεως πολιτισμών φαίνεται να υφέρπει η αλαζονεία τού δήθεν καλύτερου και η μέριμνα πώς θα προστατευτεί αυτός. Και ακόμη, η μεταφορά του έμμεσου μηνύματος: «Απειλούμεθα· πρέπει να ετοιμασθούμε για άμυνα». Η ανάλυση γίνεται με βάση α priori σχήματα· π.χ. συγγένεια ορθόδοξου κόσμου και Ισλάμ, με πλήρη παραγνώριση της θεολογικής βάσεως και τον ιστορικών πολιτιστικών διαφορών των δύο θρησκειών.

Αλλά το θρησκευτικό βίωμα έχει τη δική του δυναμική και δεν υπακούει στις σχηματικές οριοθετήσεις στρατηγικής των μεγάλων. Στη θρησκευτική αναζήτηση και εξέλιξη υπάρχει πάντα κάτι το αστάθμητο που έρχεται έξω από τον χώρο των ανθρωπίνων προβλέψεων. Για τη θρησκευτική συνείδηση δισεκατομμυρίων ανθρώπων, πάνω από τις εξελίξεις της ανθρωπότητας βρίσκεται μια άλλη δύναμη, πρόνοια και αγάπη, η θεϊκή.

Όμως, όσο ριζικά και αν διαφωνεί κανείς σε πολλά σημεία της ιστορικής αναλύσεως του Huntington, η μελέτη του φανερώνει πως η παράμετρος της θρησκείας διατηρεί εξαιρετική σημασία και θα αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερη στα χρόνια που έρχονται.

Οικουμενικότητα, ο πνευματικός χώρος της Ορθοδοξίας.

2. Οι χριστιανοί, και μάλιστα οι Ορθόδοξοι, δεν αισθανόμαστε αμηχανία ούτε αιφνιδιαζόμαστε από τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Η οικουμενικότητα υπήρξε ο αυτονόητος πνευματικός μας χώρος. Η διάσταση της παγκοσμιοποίησης αποτελεί βασικό συστατικό της Ορθοδοξίας. Από το πρώτο κεφάλαιο της Αγίας Γραφής (Γεν. 1:1), τονίζεται ότι ουρανός, γη, ανθρώπινο γένος, τα πάντα, δημιουργήθηκαν από τον Θεό· ενώ τα τελευταία κεφάλαιά της (Αποκ. Ιω. 21-22) αφιερώνονται στο όραμα του καινού ουρανού και της καινής γης (Αποκ. 21:1). Με τη Σάρκωσή Του ο Λόγος του Θεού προσέλαβε ολόκληρη την ανθρώπινη φύση και καλεί στη Βασιλεία Του τούς πάντες, χωρίς εξαίρεση, χωρίς διάκριση φυλής, γλώσσας, καταγωγής. Τελικά, η παγκοσμιοποίηση του Ευαγγελίου του Ιησού Χριστού υπερβαίνει ακόμα και τη σφαίρα του πανανθρώπινου, επεκτείνεται σε όλη την κτίση, στην οποία οργανικά ο άνθρωπος μετέχει.

Η χριστιανική διδασκαλία πρωτακούσθηκε σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, αλλά είχε από την αρχή και διατηρεί σταθερά τον παγκόσμιο και εσχατολογικό χαρακτήρα της. [...]

Για την καταγραφή τού χριστιανικού μηνύματος, κατά την πρώτη φάση της διαδόσεώς του στον κόσμο, χρησιμοποιήθηκε η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τού όποιου υπήρξε ή οικουμενικότητα. Κυρίως αυτή διαπότισε την ελληνική φιλοσοφία, την επιστήμη, την τέχνη και τη γλώσσα που διευκόλυνε την πολύμορφη επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους και τούς λαούς. Η οικουμενική συνείδηση καλλιεργήθηκε με νέα

δύναμη από τούς μεγάλους 'Ιεράρχες και οικουμενικούς Διδασκάλους τού τετάρτου αι., οι όποιοι πραγματοποίησαν τη σύνθεση αρχαιοελληνικής οικουμενικής σκέψεως και χριστιανικής πίστεως. Και αργότερα, στη συνάντησή της με τούς λαούς της Ν.Α. Ευρώπης, «η βυζαντινή αυτοκρατορία θυσιάζει τον οικουμενισμό της ελληνικής γλώσσας για να διατηρήσει την παγκοσμιότητα τού πολιτισμού της».

Ολόκληρη η ορθόδοξη λατρευτική ζωή κινείται σ' αυτό το παγκόσμιο όραμα. Τον πυρήνα της αποτελεί η Κυριακή προσευχή: «*ελθέτω η βασιλεία σου, γενηθήτω το θέλημά σου ως εν ουρανών και επί της γης*». Όχι απλώς εν εμοί ή εν ημίν, αλλά «πανταχού της γης». Ο πιστός, προτού αναφερθεί στα άμεσα προβλήματα του επιουσίου άρτου, καλείται να κινηθεί σε παγκόσμιο ορίζοντα. Το προσωπικό και το συγκεκριμένο δεν τον εμποδίζουν να σκέπτεται το οικουμενικό. Στην κάθε θεία Λειτουργία, που αποτελεί τη σύνοψη τού μυστηρίου της σωτηρίας, οι δεήσεις αρχίζουν «υπέρ της ειρήνης τού σύμπαντος κόσμου», για να κορυφωθούν με την προσφορά των Τιμίων Δώρων, πού γίνεται «κατά πάντα και διά πάντα», «υπέρ της οικουμένης».

Όλες οι μεγάλες ορθόδοξες εορτές ανοίγουν στην ψυχή μας ορίζοντες παγκοσμιότητας. Ιδιαίτερα έντονη είναι η ατμόσφαιρα αυτή στην περίοδο τού Πάσχα και της Πεντηκοστής. Γενικά, το παγκόσμιο όραμα παραμένει ή δυναμική προοπτική της ορθοδόξου διδασκαλίας και λατρείας. [...]

Το ζητούμενο από την Ορθοδοξία.

3. Η Ορθόδοξη Εκκλησία ασφαλώς δεν θα πρέπει, να παρασυρθεί στην τακτική της Ρωμαιοκαθολικής, να σπεύδει να «αποφαίνεται επί παντός αναφυομένου θέματος καθορίζοντας λεπτομέρειες λύσεων. Αυτό είναι έργο της αναζητήσεως των ειδικών ερευνητών στις πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες.

Το μεγάλο ζητούμενο από την Εκκλησία θα παραμένει η πνευματική αναγέννηση τού ανθρώπου, η εν Χριστώ σωτηρία, η νοηματοδότηση της ζωής. Έτσι προσφέρει το σημαντικότερο: καλλιεργεί συνειδήσεις, διαμορφώνει προσωπικότητες πού με τη συνέπεια τού βίου τους ενισχύουν το ανοσοποιητικό σύστημα της κοινωνίας και το ζωογονούν. Το πιο αναγκαίο στη σύγχρονη εποχή είναι άνθρωποι πού διαθέτουν χαρακτήρα, όραμα, αντοχή και ανυπόκριτη αγάπη, πού στηρίζουν την αντίσταση στον εγωκεντρισμό - ατομικό, εθνικό ή φυλετικό. Ή αλαζονεία, η μανία της εξουσίας και η υποκρισία δεν αποτελούν χαρακτηριστικά μόνο των δυνατών και των μεγάλων κρατών αλλά υφέρπουν και ζουν στις ψυχές όλων μας.

Η Εκκλησία δεν μπορεί να ανήκει στη λέσχη των δυνατών και των πλουσίων. Η δύναμη της Ορθοδοξίας δεν ταυτίστηκε ούτε στηρίχθηκε στην άσκηση της κοσμικής εξουσίας.

[...] Σκοπός της ορθόδοξης χριστιανικής ζωής παραμένει η απόκτηση τού Αγίου Πνεύματος. Και αυτός ό σκοπός επηρεάζει άμεσα τις ανθρώπινες σχέσεις σέ τοπικό και οικουμενικό επίπεδο. Διότι «ο καρπός του Πνεύματος» δεν είναι κάποιες πτήσεις σε εξωκόσμιους χώρους αλλά «αγάπη, χαρά, ειρήνη, αγαθοσύνη, πίστις, πραότης, εγκράτεια» (Γαλ. 5:22), υπέρβαση δηλαδή της ανθρώπινης επιθετικότητας και των κοινωνικών συγκρούσεων, εναρμόνιση των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και λαών.

Με την αίσθηση οικουμενικότητας πού καλλιεργεί, η Εκκλησία όχι μόνο συμβάλλει στην προσέγγιση των ανθρώπων αλλά και αναγγέλλει, συμβολικά και λειτουργικά, την παγκόσμια κοινωνία αγάπης. Την προγεύεται ως εσχατολογική προσδοκία. Ως όραμα και εορτή. Όποιος θέλει, ας συμμετάσχει. Δεν το επιβάλλει με μεθόδους βίας. Το αναγγέλλει με τη ζωή των πιστών της. [...]

Γιαννουλάτος, Αν. (2000). *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*.
Αθήνα: Ακρίτας, σ. 239-258, 262-268.

2. Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση

[...] Τόσο η παγκοσμιότητα όσο και η οικουμενικότητα αποτελούν θεμελιώδεις υπαρκτικές ιδιότητες: δηλώνουν τρόπους υπάρξεως του ανθρώπου από καταβολής της ιστορίας του. Είναι αδιανόητο να υπάρχει άνθρωπος χωρίς τις ιδιότητες αυτές. Η παγκοσμιοποίηση, όμως, αποτελεί νεότερο ιστορικό φαινόμενο, μια συνειδητή κατασκευή, ένα κατασκευασμένο ιστορικό μόρφωμα, σύμφωνα με μερικούς ένα σύγχρονο μύθο, ένα ιδεολόγημα, πράγμα που καθιστά ίσως επιτυχή τον ελληνικό αυτό όρο με το δεύτερο συνθετικό του (= ποίηση). Η «παγκοσμιοποίηση» είναι μια τεχνητή παγκοσμιότητα, μια παραμορφωμένη οικουμενικότητα. [...]

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του δυτικού πολιτισμού, μεταξύ των οποίων κυρίαρχο ρόλο παίζουν τα ακόλουθα :

α) Η σύνδεση της γνώσης με την παραγωγή: Πρόκειται για καθαρά «δυτικό» φαινόμενο, με τις ρίζες του βαθιά στη ρωμαϊκή νοοτροπία, σύμφωνα με την οποία ό,τι δεν παράγει αποτέλεσμα χρήσιμο, αγνοείται ως ουσιαστικά ανύπαρκτο. Η ρωμαϊκή αυτή αντίληψη ανέτρεψε την αρχαιοελληνική προσέγγιση της γνώσης ως μέσου, που οδηγεί στο «καλόν» και το «αγαθόν», δηλαδή ως αισθητικής και ηθικής αξίας, και τη συνδέσε με τη χρηστικότητα και τη χρησιμοθηρία. Απομακρύνθηκε επίσης από τη χριστιανική θεώρηση της γνώσης ως μέσου πραγματώσεως της αγάπης. Σύμφωνα με την Παύλειο αρχή «η γνώσις φυσιοί, η δε αγάπη οικοδομεί». Είναι πολύ φυσικό μια τέτοια νοοτροπία να γεννήσει την προτεραιότητα της οικονομίας στον πολιτισμό, και μάλιστα της οικονομίας της παραγωγής και της αγοράς, καθιστώντας έτσι την παγκοσμιοποίηση πρωταρχικά και κυρίως θέμα οικονομικό. Όλα σε μια τέτοια νοοτροπία οδηγούν στη λογική της ελεύθερης οικονομίας, με βασική δυναμική τη διαρκή κερδοφορία.

β) Η νοοτροπία αυτή της χρηστικότητας, που συνδέεται με την αντίληψη ότι μόνον ό,τι παράγει αποτέλεσμα δικαιώνει την ανθρώπινη πράξη (ας σημειωθεί ότι στην ιστορία του δυτικού στοχασμού το είναι ταυτίστηκε με το πράττειν), δεν θα παρήγαγε την παγκοσμιοποίηση χωρίς τη βοήθεια ενός άλλου χαρακτηριστικού του δυτικού πολιτισμού, που είναι η θεώρηση της ουσίας του ανθρώπου ως σκεπτόμενου όντος. Αυτή η υπερβολική έξαρση των νοητικών ικανοτήτων του ανθρώπου, η υπερτίμηση της νόησης και η απομόνωση της από τις λοιπές σωματικές λειτουργίες του, που οδήγησε στην ανακάλυψη ότι η νόηση είναι δύναμη, δημιούργησε την τεχνολογία ως μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων χωρίς την παρέμβαση σωματικών και τοπικών δεσμεύσεων. Έτσι η τεχνολογία, ως καθαρή νόηση, ενώνει τους ανθρώπους παρακάμπτοντας τους περιορισμούς, που συνεπάγεται το ανθρώπινο σώμα και η σχέση του με ένα συγκεκριμένο φυσικό περιβάλλον, και με τον τρόπο αυτό παράγει μια παγκόσμια κοινωνία σε βάρος των

φυσικών και τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Γι' αυτό, το μεγαλύτερο θύμα της τεχνολογίας είναι η ανθρώπινη σωματικότητα και το φυσικό περιβάλλον. Δεν είναι, συνεπώς, τυχαίο το ότι η παγκοσμιοποίηση χρειάζεται την τεχνολογία, για να ενώσει τους ανθρώπους, ούτε ότι στην ένωση, που παράγει, θυσιάζονται τόσο η ανθρώπινη σωματικότητα (οι άνθρωποι δεν χρειάζονται πλέον τη σωματική συνεύρεση και παρουσία για να επι-κοινωνήσουν, αφού όλα αυτά τα αντικαθιστά η πληροφορική) όσο και το φυσικό περιβάλλον (είναι απτή πλέον η αδιαφορία ή και η βλάβη, που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση στο φυσικό περιβάλλον, προβάλλοντας τα πρότυπα συνεχούς αναπτύξεως και καταναλώσεως αγαθών ως πρωταρχικά στοιχεία του πολιτισμού).

γ) Βασικά χαρακτηριστικά του πολιτισμού, ο οποίος γέννησε και τρέφει την παγκοσμιοποίηση, είναι η αντικατάσταση της εννοίας του προσώπου από εκείνη του ατόμου. Η διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι ριζική και οριοθετεί τη δυτική φιλοσοφική παράδοση, ήδη από την εποχή του Αυγουστίνου και του Βοηθίου τον 5ο μ.Χ. αιώνα, από εκείνη των Ελλήνων Πατέρων της Εκκλησίας με επικεφαλής τους Καππαδόκες Πατέρες της Εκκλησίας. Η διαφορά έγκειται στο ότι το μεν άτομο είναι έννοια αριθμητική, προσφέροντας έδαφος τόσο στη μόνωση, την αυτάρκεια και την εσωστρέφεια, όσο και στο αντίθετο τους, την ομαδοποίηση, τον κολλεκτιβισμό και την ομαδοποίηση. Ενώ το πρόσωπο δηλώνει την απόλυτη μοναδικότητα, που δεν αυτοβεβαιώνεται ναρκισσιστικά, αλλά πηγάζει από μια αδιάρρηκτη σχέση με τον άλλο. Στο άτομο δεν είναι απαραίτητη η ύπαρξη του «άλλου», για να υφίσταται, ενώ στο πρόσωπο η σχέση με τον «άλλο», η ετερότητα είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη του. Η παγκοσμιοποίηση έχει ως ιδεολογικό υπόβαθρο τον ατομισμό, τα δικαιώματα του ατόμου -όχι του προσώπου-και μάλιστα στη χρηστική τους μορφή, δηλαδή στη μορφή της ευδαιμονίας του ατόμου, όπως την προσβλέπει και τη θεσπίζει επίσημα το Αμερικάνικο Σύνταγμα.

Η παγκοσμιοποίηση προσφέρει ενότητα ατόμων, όχι προσώπων, γι' αυτό και κατά τρόπο μυστηριώδη, ενώ προωθεί την παγκόσμια ενότητα, το κάνει ενθαρρύνοντας και καλλιεργώντας τις διακρίσεις μεταξύ εκείνων που ευδαιμονούν και εκείνων που δυστυχούν, προκαλώντας συχνά είτε συγκρούσεις συμφερόντων, είτε περιθωριοποίηση, αυτοεγκατάλειψη και επιτακτική απομόνωση όσων δεν κατορθώνουν να είναι αρκετά παραγωγικοί, ώστε να έχουν δικαίωμα στην ευδαιμονία.

Θα μπορούσε, λοιπόν, συνοπτικά να θεωρήσει κανείς την παγκοσμιοποίηση ως ένα επινόημα ή κατασκευάσμα του συγχρόνου δυτικού ανθρώπου, ο οποίος δανείστηκε από τη φιλοσοφική και πολιτιστική παράδοση του και συνέθεσε σε μια ενότητα τη γνωσιοκρατία, τη χρηστικότητα και την ατομοκρατία, προκειμένου να δημιουργήσει μια παγκόσμια κοινωνία ατόμων συνδεδεμένων μεταξύ τους με την επιδίωξη της ατομικής ευδαιμονίας δια μέσου της χρησιμοποίησεως της γνώσεως ως εργαλείου αυξήσεως της παραγωγής διά της οικονομικής προόδου. Η παγκοσμιοποίηση είναι κατά συνέπεια άρρηκτα δεμένη με την οικονομική ανάπτυξη (= παραγωγικότητα), την τεχνολογία (= γνωσιοκρατία) και την ευδαιμονία του ατόμου.

Γι' αυτό και εμπεριέχει μια βαθιά αντίφαση, η οποία καθιστά δύσκολο, αν όχι αδύνατο, τον χαρακτηρισμό της ως «καλού» ή ως «κακού» φαινομένου. Από το ένα μέρος, ενώνει τους λαούς και τους ανθρώπους και συντελεί στην υπέρβαση των συγκρούσεων, τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής με την προώθηση των

δικαιωμάτων του ατόμου, την αύξηση του πλούτου με τη βοήθεια της τεχνολογίας και της παραγωγής αγαθών από την οποία θα μπορούσαν να ωφεληθούν όλοι οι κάτοικοι του πλανήτη μας. Από το άλλο μέρος, λόγω της ατομοκρατίας, καλλιεργεί την πλεονεξία και τη φιλαυτία, πράγμα που οδηγεί στην άδικη κατανομή του παραγομένου πλούτου, επιτείνει τον ευδαιμονισμό με τον πολλαπλασιασμό των αναγκών χάρη της μεγαλύτερης παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών, και υποτάσσει τα πάντα στην οικονομική δύναμη, η οποία χρησιμοποιεί τη γνώση για τους σκοπούς της, εξαγοράζοντας την με τη λογική ότι τίποτε, άρα και η γνώση, δεν έχει νόημα, αν δεν παράγει αποτέλεσμα χρήσιμο για την ευδαιμονία του ατόμου.

Η παγκοσμιοποίηση, λοιπόν, βασίζεται στην αντίληψη ότι πολιτισμός είναι στην ουσία ό,τι παράγει η γνώση ως «χρήμα», δηλαδή ως κάτι «χρήσιμο» για την ευδαιμονία του ατόμου. Ο «πολιτισμός» αυτός, λόγω της ατομοκρατίας του, ενώνει τους ανθρώπους στον κοινό άξονα της ευδαιμονίας, που εξασφαλίζει η οικονομική ευμάρεια, και καθιστά με τον τρόπο αυτό δευτερεύουσα ή, αν είναι εμπόδιο, εξοβελιστέα κάθε άλλη μορφή πολιτιστικής ενότητας των ανθρώπων.

Γι' αυτό και εμπεριέχει μια βαθιά αντίφαση, η οποία καθιστά δύσκολο, αν όχι αδύνατο, τον χαρακτηρισμό της ως «καλού» ή ως «κακού» φαινομένου. Από το ένα μέρος, ενώνει τους λαούς και τους ανθρώπους και συντελεί στην υπέρβαση των συγκρούσεων, τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής με την προώθηση των δικαιωμάτων του ατόμου, την αύξηση του πλούτου με τη βοήθεια της τεχνολογίας και της παραγωγής αγαθών από την οποία θα μπορούσαν να ωφεληθούν όλοι οι κάτοικοι του πλανήτη μας. Από το άλλο μέρος, λόγω της ατομοκρατίας, καλλιεργεί την πλεονεξία και τη φιλαυτία, πράγμα που οδηγεί στην άδικη κατανομή του παραγομένου πλούτου, επιτείνει τον ευδαιμονισμό με τον πολλαπλασιασμό των αναγκών χάρη της μεγαλύτερης παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών, και υποτάσσει τα πάντα στην οικονομική δύναμη, η οποία χρησιμοποιεί τη γνώση για τους σκοπούς της, εξαγοράζοντας την με τη λογική ότι τίποτε, άρα και η γνώση, δεν έχει νόημα, αν δεν παράγει αποτέλεσμα χρήσιμο για την ευδαιμονία του ατόμου.

Η παγκοσμιοποίηση, λοιπόν, βασίζεται στην αντίληψη ότι πολιτισμός είναι στην ουσία ό,τι παράγει η γνώση ως «χρήμα», δηλαδή ως κάτι «χρήσιμο» για την ευδαιμονία του ατόμου. Ο «πολιτισμός» αυτός, λόγω της ατομοκρατίας του, ενώνει τους ανθρώπους στον κοινό άξονα της ευδαιμονίας, που εξασφαλίζει η οικονομική ευμάρεια, και καθιστά με τον τρόπο αυτό δευτερεύουσα ή, αν είναι εμπόδιο, εξοβελιστέα κάθε άλλη μορφή πολιτιστικής ενότητας των ανθρώπων.

Στο σημείο αυτό αναδύεται το πρόβλημα των πολιτιστικών ταυτοτήτων.

Είναι διάχυτος ο φόβος ότι η παγκοσμιοποίηση απειλεί με ισοπέδωση τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και αποβλέπει στην επιβολή μιας ενιαίας μορφής πολιτισμού σε παγκόσμια κλίμακα. Ο φόβος αυτός, με τη μορφή, τουλάχιστον, με την οποία συνήθως νοείται, δεν έχει σοβαρά ερείσματα. Διότι η έννοια της ελευθερίας και των δικαιωμάτων του ατόμου, στην οποία βασίζεται η παγκοσμιοποίηση, δεν επιτρέπει τη βιαία επιβολή κανενός είδους πολιτισμού. Αν οι λαοί, για παράδειγμα, βρίσκουν τα κινηματογραφικά προϊόντα μιας χώρας πιο ελκυστικά από όσα τους προσφέρει η δική τους τέχνη, αυτό δεν σημαίνει τίποτε άλλο από το ότι δεν είναι σε θέση να εκτιμήσουν όσο αξίζει, αν αξίζει, τον δικό τους πολιτισμό. Σημαίνει είτε ότι ο δικός τους πολιτισμός είναι κατώτερος του ξένου, είτε ότι η παιδεία τους δεν τους έμαθε την αξία του, αν δεν αλώθηκε βέβαια και η ίδια η παιδεία από τον «ξένο» αυτό πολιτισμό. Η παγκοσμιοποίηση, με άλλα λόγια, δεν

απειλεί παρά μόνο τις πολιτιστικές ταυτότητες που έχουν ήδη ατονήσει και εξασθενήσει από μόνες τους ως υπαρξιακά βιώματα του λαού, αυτές που έχουν περιπέσει σε «φοκλόρ» και που ούτως ή άλλως δεν προξενούν κανένα πρόβλημα στην παγκοσμιοποίηση. [...]

Η παγκοσμιοποίηση ενοχλείται μόνον όταν μια συγκεκριμένη πολιτιστική ταυτότητα εμποδίζει τις πολιτισμικές συνιστώσες, που περιγράψαμε πιο πάνω ως βασικά συστατικά της. Ότι για παράδειγμα, δεν θεωρεί τη γνώση ως χρηστικό εργαλείο προωθήσεως της ατομικής ευημερίας δια της οικονομικής αναπτύξεως πρέπει να εξοβελιστεί. Ένας λαός που αφιερώνει περισσότερο χρόνο στη διασκέδαση παρά στην εργασία και δεν προάγει την οικονομία, πρέπει να αλλάξει νοοτροπία. Ένα κράτος, που με το εκπαιδευτικό του σύστημα δεν εξυπηρετεί την παραγωγή, πρέπει να προβεί στις ανάλογες μεταρρυθμίσεις. Κάθε δίκαιο που εμποδίζει την ευδαιμονία του ατόμου, το ύψιστο αυτό πολιτισμικό αγαθό, πρέπει να αναπροσαρμοστεί.

[...] Καίριο ζήτημα δημιουργεί η θρησκεία στην πορεία της παγκοσμιοποίησης. Δεν είναι τυχαίο ότι στην περίφημη θεωρία για τη σύγκρουση των πολιτισμών, ο εισηγητής της θεωρίας διαχωρίζει τους πολιτισμούς ουσιαστικά με βάση τη θρησκεία. Αποτελεί επικίνδυνο στρουθοκαμηλισμό η τάση πολλών πολιτικών να υποτιμούν το ρόλο της θρησκείας στη ζωή ενός έθνους. Η θρησκεία διαμόρφωσε και εξακολουθεί να διαμορφώνει, άμεσα ή έμμεσα, πολιτιστικές ταυτότητες. Το πρόβλημα σήμερα είναι αν ο ρόλος της θρησκείας στη διαμόρφωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων μπορεί να συνεχιστεί, και με ποιον τρόπο, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Η πείρα του παρελθόντος, κατά το οποίο η θρησκεία χρησιμοποιήθηκε για να διαιρέσει ή να καταπιέσει, αντί να ενώσει και ελευθερώσει τους ανθρώπους, οδηγεί στην τάση να αποχρωματιστεί, όσο περισσότερο γίνεται, ο πολιτισμός από τη θρησκεία. Αυτό είναι όχι μόνο ανεδαφικό, αλλά και επιζήμιο. Γιατί η θρησκεία από τη φύση της μπορεί να συντελέσει στην ανάπτυξη μιας υγιούς παγκοσμιότητας, απαλλαγμένης από τις στρεβλώσεις της παγκοσμιοποίησης. Ιδιαίτερα ισχύει αυτό για την Ορθοδοξία, η οποία με άξονα την έννοια του προσώπου μπορεί να δείξει προς μια παγκοσμιότητα που θα σέβεται τη διαφορά και την ετερότητα, που δεν φοβάται τον «άλλο», όσο διαφορετικός και αν είναι αυτός, ακόμα και στη θρησκεία του, αλλά θα τον αγκαλιάζει ως αδελφό. Μια τέτοια Ορθοδοξία, η οποία θα «αληθεύει εν αγάπη», κατά τη φράση του Παύλου, και όχι εν ζηλωτική μισαλλοδοξία, η οποία δεν θα ταυτίζει την υπόσταση της με μια εθνική ή κρατική οντότητα, αλλά θα διαποτίζει τον πολιτισμό με το πνεύμα της αγάπης και της ελευθερίας, είναι όχι μόνο ανεκτή, αλλά και άκρως αναγκαία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

[...] Η Ορθοδοξία ανέκαθεν δημιούργησε πολιτισμό, αλλά αυτό το έκανε όχι ταυτιζόμενη με εφήμερες κοσμικές δυνάμεις αλλά προβάλλοντας αιώνιες πνευματικές αρχές και ενδιαφερόμενη για τη διείσδυση των αρχών αυτών στον πολιτισμό. Τέτοιες βασικές και θεμελιώδεις πνευματικές αρχές είναι η αγάπη, η ελευθερία, η ακεραιότητα και μοναδικότητα του κάθε ανθρωπίνου προσώπου, η ιερότητα και ο σεβασμός του σώματος και της φυσικής δημιουργίας του θεού, και όλα όσα συναφή με αυτά εκφράζουν τον πολιτισμό ενός λαού. Ιδιαίτερα στις μέρες μας η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει χρέος να πάρει θέση ως προς τους κινδύνους που εγκυμονεί η παγκοσμιοποίηση για το ανθρώπινο πρόσωπο, την αξιοπρέπεια και την ελευθερία του, αλλά και για το φυσικό περιβάλλον (ας σημειωθούν εδώ οι

πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου), το οποίο κινδυνεύει από τον οίστρο της οικονομικής ανάπτυξης και την παντοδυναμία της τεχνολογίας.

Η θέση αυτή της Εκκλησίας μπορεί να είναι κριτική στο επίπεδο των ιδεών, αλλά κυρίως πρέπει να είναι εποικοδομητική στην καλλιέργεια ενός ήθους, που θα σέβεται την ετερότητα κάθε προσώπου και κάθε πολιτισμού, κρίνοντας έτσι στην πράξη και όχι στο λόγο κάθε ολοκληρωτική και ισοπεδωτική τάση της παγκοσμιοποίησης. Η Εκκλησία υπάρχει για να διαμορφώνει ήθος όχι τόσο με αυτά που λέγει όσο με αυτό που είναι, ο χώρος δηλαδή μέσα στον οποίο ο άνθρωπος από τη βρεφική μέχρι τη γεροντική ηλικία εθίζεται με τη λατρεία, την προσευχή, την άσκηση κ.λπ. στο σεβασμό του άλλου, του κάθε άλλου, στην ομορφιά της τέχνης, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από την απληστία της ατομικής ευδαιμονίας, στην υποταγή της γνώσης, στην αγάπη. Όλα αυτά αποτελούν ισχυρό αντίδοτο σε κάθε παρενέργεια της παγκοσμιοποίησης και ανάπτυξης πολιτισμού. ...

Ζηζιούλας, Ι., μητρ. Περγάμου (2003). Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση.

Στο έργο: *Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση*.

Αθήνα: Εταιρεία Παιδείας και Πολιτισμού «Εντελέχεια» -

Εκπαιδευτήρια Γείτονα και Κωστέα Γείτονα, σ. 25-33.

3. Ορθόδοξη αγωγή και παγκοσμιοποίηση

Εάν ερωτηθούμε «ποιο είναι το νόημα της παιδείας σήμερα;», δεν είναι ποτέ δυνατόν να δώσουμε άλλη συντομότερη απάντηση από αυτήν: «η ευτυχία του ανθρώπου». Η παιδεία στοχεύει να καταστήσει κάθε άνθρωπο ευτυχισμένο. Η επιτυχία στον επαγγελματικό τομέα είναι η προϋπόθεση της ευτυχίας στην προσωπική ζωή του ανθρώπου, αφού ο ευτυχισμένος άνθρωπος είναι σίγουρα επιτυχημένος, χωρίς να ισχύει το αντίθετο, δηλαδή κάθε επιτυχημένος δεν σημαίνει ότι είναι ευτυχισμένος. [...]

Μιλώντας για την ευτυχία του ανθρώπου έχουμε στο νου μας συνήθως δυο αντιλήψεις που θα μπορούσαν να επονομασθούν «κτητική» και «μετοχική» αντίστοιχα. [...]

Λέμε «κτητική» εκείνη την πεποίθηση πού δηλώνει ότι «ευτυχώ» σημαίνει «έχω», «κατέχω», «υπερέχω», εξουσιάζω, κατακτώ, αποκτώ, κυριαρχώ, κυριεύω πρόσωπα και πράγματα, χρήματα και κτήματα, έμψυχα και άψυχα όντα. Ευτυχισμένος άνθρωπος θεωρείται έτσι ο κάτοχος, κύριος και κτήτορας, ο ιδιοκτήτης, εξου-σιαστής, κατακτητής και κυρίαρχος. Ονομάζουμε «μετοχική» την αντίληψη που θέλει το «ευτυχώ» να σημαίνει «μετέχω», είμαι και γίνομαι ένα με το άλλο μου, κενώνομαι και καινούμαι, «κοινοποιούμαι» και «κοινοποιούμαι», ανάγομαι στο κοινό πού είναι το καινό, το καινούργιο, δηλαδή το ποιοτικά, ουσιαστικά, πραγματικά καινούργιο. Ευτυχώ θα πει θυσιάζομαι, αυτοθυσιάζομαι ελεύθερα, εκούσια και συνειδητά, αυτοπαραιτούμαι από το εγώ μου για χάρη του άλλου.

Στην τρέχουσα καθημερινότητά μας η ευτυχία είναι η συνισταμένη της ευημερίας και της ελευθερίας. Οι δυο απαραίτατες σταθερές συνιστώσες της μοντέρνας βιοτής μας είναι από την μια πλευρά η βιοτική ευημερία πού παρέχεται από την τεχνική και από την άλλη πάλι μεριά είναι η ατομική ελευθερία πού χορηγείται από την πολιτική. [...]

Ευτυχισμένος εκλαμβάνεται όποιος «έχει» αγαθά κι όχι όποιος «είναι» ο εαυτός του σε σχέση με το άλλο του. [...]

Η παγκοσμιοποίηση έχει ταυτόχρονα και αυτόχρονα δυο διαφορετικές όψεις, δηλαδή μοιάζει με τον ρωμαϊκό Ιανό και παρομοιάζεται με νόμισμα ή ένδυμα με την «καλή» και την «ανάποδη» πλευρά του.

Η **θετική** όψη της παγκοσμιοποίησης συνίσταται στο ότι αυτή αποτελεί το αντίδοτο στην εθνικοποίηση κάθε μορφής και παντός είδους, όπως είναι ο εθνικισμός, ο φυλετισμός, ο σωβινισμός, ο ρατσισμός κ.ά.ό. φαινόμενα που τροφοδοτούν τον απομονωτισμό και πυροδοτούν τον φανατισμό με όλα τα θλιβερά συνεπακόλουθα σαν την μισαλλοδοξία, την ξενοφοβία κ.λπ. Η παγκοσμιοποίηση είναι μια πρώτη τάξεως ευκαιρία για να προσλάβει κάθε κοινωνία την ανοικτότητα που της είναι απολύτως απαραίτητη σαν τον καθαρό αέρα για τον ανθρώπινο οργανισμό. Παρα- (προ/σ-)καλείται κάθε καλόπιστος διανοούμενος να απαντήσει στο ερώτημα: πώς αλλιώς θα μπορούσε μια κοινωνία να μείνει ανοικτή σήμερα πια χωρίς την παγκοσμιοποίηση ;

Η **αρνητική** πλευρά της παγκοσμιοποίησης έγκειται στον κίνδυνο που ελλοχεύει μέσα της να αποβεί προπομπός της νεοαποικιοκρατίας στις μέρες μας. Ας μην γελιόμαστε : παγκοσμιοποίηση σημαίνει στην κυριολεξία την δυτικοποίηση του πλανήτη μας, την αμερικανοποίηση για την ακρίβεια και όχι τόσο τον καλώς εννοούμενο εξευρωπαϊσμό της ζωής μας. Τελικά και για να ακριβολογούμε, με την παγκοσμιοποίηση δεν γίνεται οποιοσδήποτε πολιτισμός παγκόσμιος, ούτε βεβαίως όλες οι πολυποικίλες παραδόσεις αποβαίνουν παγκόσμιες. Μόνο μία και μάλιστα πάρα πολύ συγκεκριμένη πολιτιστική κληρονομιά αποβαίνει παγκόσμια, δηλαδή κυρίαρχη και εξουσιαστική πάνω σε όλες τις άλλες. Αυτή δεν είναι άλλη από την νεώτερη δυτικοευρωπαϊκή πολιτιστική παράδοση και μάλιστα στην εντελώς συγκαιρινή μας βορειοατλαντική εκδοχή της, ιδίως στην αμερικανική της έκδοση.

Επομένως η παγκοσμιοποίηση μοιάζει να εκφυλίζεται στην σύγχρονη μορφή της απεχθούς αποικιοκρατίας. [...]

Οικουμενικότητά σημαίνει την προτεραιότητα της διαφοράς, την πίστη ότι η επιβίωση χρειάζεται την συμβίωση και την πεποίθηση ότι η ύπαρξη είναι συνύπαρξη.

Η παγκοσμιοποίηση χρειάζεται απαραίτητως την οικουμενικότητα. [...] Το πρόβλημα δεν είναι το απλοϊκό «ναι ή όχι» στην παγκοσμιοποίηση, αλλά το πάρα πολύ κρισιμότερο θέμα της μεταστοιχείωσης της παγκοσμιοποίησης σε οικουμενικότητα.

Μπέγζος, Μ. Ορθόδοξη αγωγή και παγκοσμιοποίηση.
Στο έργο *Τα Θρησκευτικά ως μάθημα ταυτότητας και πολιτισμού*
(Βόλος, 15-17 Μαΐου 2004). Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων,
<http://eiaio.org/wp-content/uploads/2014/03/volos2005seminario.pdf> , σ. 145-148.

4. Πίστη και πολιτισμός

«Οι χριστιανοί οφείλουν είτε να βγουν από τον κόσμο, τον οποίο κυβερνά ένας άλλος κύριος εκτός από το Χριστό (οποιοδήποτε όνομα κι αν έχει αυτός ο κύριος: Καίσαρας ή Μαμωνάς ή οποιοδήποτε άλλο), και να αρχίσουν μια χωριστή κοινωνική ζωή, είτε, πάλι, οφείλουν να μεταμορφώσουν τον εξωτερικό κόσμο και

να τον ξαναχτίσουν σύμφωνα με τον νόμο του Ευαγγελίου. Πάντως το σπουδαίο είναι πως ακόμη κι εκείνοι που βγαίνουν έξω από τον κόσμο δεν μπορούν να απαλλαγούν από το κύριο πρόβλημα. Γιατί οφείλουν παρά ταύτα να οικοδομήσουν κι αυτοί μια κοινωνία και δεν μπορούν γι' αυτό να κάνουν χωρίς το βασικό αυτό στοιχείο του κοινωνικού πολιτισμού. Ο «αναρχισμός», εν πάση περιπτώσει, αποκλείεται από το Ευαγγέλιο. Ούτε κι ο μοναχισμός σημαίνει ή συνεπάγεται καταδίκη του πολιτισμού. Για αρκετό διάστημα τα μοναστήρια ήταν τα πλέον δυναμικά κέντρα της πολιτιστικής δραστηριότητας ενός υγιούς και βασισμένου στην πίστη προσανατολισμού, μέσα σε μια συγκεκριμένη ιστορική κατάσταση.

Οι χριστιανοί δεν αρνούνται τον πολιτισμό ως πολιτισμό. Είναι όμως αυστηροί για κάθε υπάρχουσα πολιτιστική κατάσταση και την κρίνουν με τα μέτρα του Χριστού. Γιατί οι Χριστιανοί είναι οι υιοί της αιωνιότητας, δηλαδή οι μελλοντικοί πολίτες της ουράνιας Ιερουσαλήμ. Ακόμη προβλήματα κι ανάγκες «του αιώνας τούτου» δεν μπορούν ν' αποπεμφθούν ή να παραθεωρηθούν σε καμιά περίπτωση και κατά καμιά έννοια, αφού οι Χριστιανοί καλούνται να εργασθούν και να υπηρετήσουν ακριβώς «σ' αυτόν τον κόσμο» και «σ' αυτόν τον αιώνα». Μόνο που πρέπει όλες αυτές οι ανάγκες, οι σκοποί και τα προβλήματα να θεωρηθούν μ' αυτήν τη νέα κι ευρύτερη προοπτική που αποκαλύπτεται από τη χριστιανική αποκάλυψη και φωτίζεται από το φως της» .

Φλωρόφσκυ, Γ. (1982). *Πίστη και πολιτισμός*, μτφρ. Ν. Πουρναρά, στον τόμο Γ. Φλωρόφσκυ, Έργα 2, Θεσσαλονίκη, σσ. 38-39.

[Από τα κείμενα του σχολικού βιβλίου των Θρησκευτικών της Β' Λυκείου, ΔΕ 26: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3244,13190/>]

5. Άνθη Φιλαλληλίας εκ του αγρού του Καμερούν (Ι. Μ. Καμερούν)

Μέ τις «ιερές λογίες» τῶν ἐκ πάσης γωνιᾶς τῆς γῆς ἀδελφῶν μας προσπαθοῦμε νά παρηγορήσουμε τίς ἀνάγκες τῶν ἀφρικανῶν ἀδελφῶν καί μάλιστα αὐτῶν ποῦ ἀνήκουν στίς «εὐαίσθητες κοινωνικές ομάδες», ὅπως ἄτομα εἰδικῶν ἀναγκῶν -ἀνάπηροι-, οἱ ὅποιοι πολλές φορές ἀπό τήν ἔλλειψη στοιχειώδους μεταφορικοῦ μέσου καί μερίμνης δέν μποροῦν νά μετάσχουν στήν κοινωνική ζωή μέ τά ἴδια δικαιώματα τῶν ἀρτιμελῶν. Καί δυστυχῶς στήν Ἄφρική, ἐκτός τοῦ ὅτι καταλαμβάνουν μιά περιθωριοποιημένη θέση στήν κοινωνία ἐπιζῶντες σέ ἀθλιές συνθῆκες καί διά τῆς ἐπαιτείας, περιθωριοποιοῦνται ἀπό ἀφάνταστες κοινωνικές προλήψεις καί δεισιδαιμονίες, μέ ἀποτέλεσμα στό σωματικό τους κόπο νά προστίθεται καί μιά καθημερινή ἀφάνταστη δυσκολία καί στά ἀπλούστερα πράγματα.

Σέ συνεργασία μέ τόν ὄργανισμό IOCC (International Orthodox Christian Charities), ἐπίσημο φιλανθρωπικό ὄργανο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, παραλάβαμε ἕναν ἀριθμό ἀναπηρικῶν ἀμαξιδίων καί διαφόρων ἄλλων βοηθημάτων γιά ἄτομα μέ εἰδικές ἀνάγκες, τά ὅποια ἀπεστάλησαν στό Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Χώρας γιά περιπτώσεις μαθητῶν μέ κινητικά προβλήματα καί τά ὅποια δυστυχῶς παρέμεναν -ἐν πολλοῖς- σέ ἀποθήκες, λόγῳ τοῦ ὅτι δέν ὑπάρχει σχετικό κονδύλιο γιά τήν μεταφορά του στά διάφορα σχολεῖα τῆς Χώρας.

Ξεκινώντας ἀπό ἀνθρώπους ποῦ βρῖσκαμε στούς δρόμους καί ἀπό πληροφορίες διαφόρων μπορέσαμε καί διενείμαμε σχεδόν ὅσα εἶχαμε παραλάβει... [...] Μιά ἄλλη δωρεά ὑπέρ ἀναπαύσεως ἑνός κεκοιμημένου ἀδελφοῦ μας χρησιμοποιήθηκε -κατά ἕνα μέρος- γιά τήν ὑποστήριξη τῶν οἰκογενειῶν ἀτόμων μέ

ειδικές ανάγκες και σέ προμήθεια τροφίμων για όρφανοτροφεία έγκυραταλελειμμένων παιδιών...

Είναι δύσκολο νά περιγράψεις πολλές φορές τέτοιες καταστάσεις... Άλλά θά περιγράψουμε ένα συμβάν, γιά νά γίνει κατανοητό ό,τι προαναφέραμε γιά τίς δυσκολίες τών ανθρώπων μέ ειδικές ανάγκες, πού βοοῦν συνεχῶς ένώπιόν μας «άνθρωπον οὐκ ἔχω...» (Ιω. 5:7) : "Όταν μαθεύτηκε ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία δίνει κάποιες οικονομικές ένισχύσεις σέ άτομα μέ ειδικές ανάγκες, μετά από λίγο και όταν είχαμε ήδη τελειώσει μέ όσους τήν ήμέρα εκείνη είχαμε συγκεντρώσει, είδαμε νά καταφθάνει τρέχοντας ένας ανάπηρος πάνω σέ μιά αναπηρική καρέκλα πού τήν έσπρωχνε ένας μεγαλόσωμος και κάθιδρος άνδρας ... Είπαμε θά είναι κάποιος συγγενής τοῦ αναπήρου... όταν όμως μάς πλησίασε, είδαμε ότι ό άνδρας πού έσπρωχνε τό καρτσάκι ήταν... τυφλός! Και είχαν διασχίσει μαζί μιά τεράστια διαδρομή μέσα στην αύξημένη κίνηση τών δρόμων... Ό ανάπηρος καθοδηγοῦσε τόν τυφλό αδελφό του, έλπίζοντας στό έλεος τοῦ Θεοῦ, πού γιά τήν περίσταση ήταν ή μικρή δωρεά τής Έκκλησίας μας... [...]

† Ό Καμερούν Γρηγόριος

Πηγή: <http://ierapostoles.gr/2016/01/%CE%AC%CE%BD%CE%B8%CE%B7-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BA-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%8D-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%B5/> (16.9.2016)

6. ΓΚΡΕΜΙΣΤΗΚΑΝ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ!

(Ο ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΕΑ)

Η Όρθόδοξη Έκκλησία στην Κορέα, άμέσως μετά τήν πτώση τοῦ ανατολικού μπλόκ τήν δεκαετία τοῦ '90, μέ συντονισμένες προσπάθειες βοήθησε ποικιλοτρόπως τούς Σλαβόφωνους μετανάστες στην Κορέα. Χάρις στην πρόνοια τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πισιδίας (πρώην Κορέας) π. Σωτηρίου και τήν εύλογία τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ρώσοι, Ούκρανοί, Λευκορώσοι και άλλοι Όρθόδοξοι από τήν Άνατολική Εύρώπη βρήκαν μιά ζεστή άγκαλιά στην Όρθόδοξη Έκκλησία. Έξ αρχής άρχισαν νά τελοῦνται θεϊες Λειτουργίες και άλλες ιερές Άκολουθίες στά σλαβονικά, νά γίνονται κατηχήσεις και βαπτίσεις παιδιών και ένηλίκων και παράλληλα αναπτύχθηκε φιλανθρωπική δραστηριότητα γιά νά αντιμετωπισθοῦν οί πρώτες δυσκολίες τών νεοερχομένων.

Μετά από τόσα χρόνια οί Σλαβόφωνοι πού μένουν στή Σεούλ, στό Πουσάν και στό Ίντσόν έχουν πλέον οργανωθεί καλά κάτω από τή σκέπη τής υπό τό Οικουμενικό Πατριαρχείο Όρθόδοξης Μητρόπολης Κορέας, έχουν τόν σλαβόφωνο ιερέα τους, και έκτός τής λειτουργικής ζωής, συμμετέχουν σέ όλες τίς δραστηριότητες τής Μητροπόλεως, όπως π.χ. κατασκηνώσεις, άθλοπαιδιές, φεστιβάλ, έκδρομές κ.λπ.

Στά τέλη τοῦ περασμένου έτους Στις 25 Όκτωβρίου 2015 ό Καθεδρικός Ναός τοῦ Άγίου Νικολάου Σεούλ όργάνωσε τό δεύτερο «Διεθνές Φεστιβάλ Φαγητοῦ» στόν προαύλιο χώρο τοῦ Ναοῦ. Ό σκοπός του ήταν διπλός: άφενός μέν νά προσκαλέσει τούς πολυπληθεῖς νεοφερμένους γείτονες τών νέων πολυκατοικιών τής περιοχής νά έρθουν και νά γνωρίσουν τήν Όρθόδοξη Έκκλησία, και άφετέρου τό Φεστιβάλ νά βοηθήσει οικονομικά τίς ανάγκες τής Έκκλησίας μας.

Για τήν καλύτερη ενημέρωση τῶν κατοίκων τῆς γύρω περιοχῆς γιά τό Φεστιβάλ, τοποθετήθηκαν, κατόπιν ἄδειας τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς, ἀφίσσες καί πανώ στους δρόμους.

Μιά ἀπό τίς ἀφίσσες ἔπασε στήν ἀντίληψη ἑνός δημοσιογράφου τῆς μεγαλύτερης σέ κυκλοφορία ἐφημερίδας τῆς Κορέας «ΤΣΟΣΟΝ ΙΛΜΠΟ» καί τηλεφώνησε στά γραφεῖα τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ζητώντας νά τοῦ ἐπιτραπεῖ νά ἔρθει καί νά πάρει συνέντευξη ἀπό τόν Μητροπολίτη Κορέας καί τούς πιστούς. Αὐτό πού τόν ἐντυπωσίασε, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό ἄρθρό του πού ἀκολουθεῖ σέ μετάφραση ἀπό τά κορεατικά, ἦταν ἡ συνύπαρξη Ρώσων καί Οὐκρανῶν στό Φεστιβάλ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Στό ἄρθρό του ὁ δημοσιογράφος Τσόνγ Τσί Σόπ μέ τόν χαρακτηριστικό τίτλο: «Οἱ Ρῶσοι καί οἱ Οὐκρανοί στή Σεούλ γκρεμίζουν τά σύνορα» γράφει τά ἑξῆς:

Στήν αὐλή τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Κορέας πουλοῦν φαγητά καί τραγουδοῦν. «Μέ τή στρατιωτική ἐπέμβαση τῆς Ρωσίας γίναμε ἐχθροί, ὅμως ἐμεῖς ἀπό παλιά εἴμασταν μιά οἰκογένεια, πού προέρχεται ἀπό τήν ἴδια ρίζα. Πονώντας μαζί ἐρχόμαστε πιά κοντά ὁ ἕνας στόν ἄλλο», εἶπε κάποιος ἀπό τούς συμμετέχοντες Σλαβοφώνους.

[...] Τό 2013 στήν Οὐκρανία ἔγινε, ὡς γνωστόν, πόλεμος καί σκοτώθηκαν περίπου 8.000 ἄνθρωποι, μέ συνέπεια Οὐκρανοί καί Ρῶσοι νά γίνουν ἐχθροί. Ἀλλά στήν Κορέα τά πράγματα εἶναι διαφορετικά. Μέ τίς σημαῖες τῶν δύο χωρῶν πλάι – πλάι, Οὐκρανοί καί Ρῶσοι μαγειρεύουν καί τρῶνε μαζί.

[...] Ὁ πόλεμος πού ἔγινε πρῖν δύο χρόνια κάνει τούς ἀνθρώπους νά πονοῦν. «Ἡ καρδιά μας σχίζεται. Ἀπό παλιά εἴμαστε ἕνας λαός, ἀπό μιά ρίζα», εἶπε μιά Ρωσίδα.

[...] «Κάνω προσευχή γιά νά σταματήσει αὐτός ὁ πόλεμος», συμπλήρωσε μιά Οὐκρανέζα.

[...] Μιά Λευκορωσίδα πού εἶναι παντρεμένη μέ ἕναν Κορεάτη μᾶς εἶπε: «Ρῶσοι, Οὐκρανοί καί Λευκορῶσοι ὅλοι τρῶμε τά ἴδια φαγητά καί μιᾶμε περίπου τήν ἴδια γλωσσα. Τί ὠραία πού θά ἦταν νά ζούσαμε ὅλοι μαζί εἰρηνικά στήν πατρίδα μας ὅπως ζοῦμε στήν Κορέα!»

Ἀθανασία Δημ. Κοντογιαννακοπούλου
Περιοδικό "Πάντα τὰ Ἐθνη", τεύχος 137.

Πηγή:

<http://porefthentes.gr/%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BA%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%B1/>

***

Εφαρμόζοντας:

«**Κύκλος τῆς συνείδησης**» καί

«**Ομαδοσυνεργασία - Σύνταξη ἐπιστολῆς**» (Τα κείμενα ἀφοροῦν καί τίς δύο δραστηριότητες)

1. Ο βίος του ἀνθρώπου στήν ἰσλαμική κοινωνία [Για ἐπιλογή ἀποσπασμάτων]

1. Θρησκεία μαζί καί πολιτεία

Το Ἰσλάμ δεν θεωρεῖ τον εαυτό του ὡς θρησκεία μόνον, ἀλλά καί ὡς «κοινωνία του Θεοῦ», ἡ οποία συνενώνει θρησκευτική καί πολιτική μαζί ἐξουσία. ... Θρησκεία καί

κόσμος, θρησκευτικό ιδεώδες και κοινωνική οργάνωση είναι οργανικώς συνδεδεμένα στο Ισλάμ. Η θρησκεία είναι η πολιτικά οργανωμένη κοινότητα όλων των μουσουλμάνων. Στην *Ούμμα*, την ισλαμική κοινότητα, θρησκεία και κράτος ταυτίζονται. Με την καθαρώς θεωρητική της μορφή η προσευχόμενη κοινότητα αποτελεί συγχρόνως και το αγωνιζόμενο στράτευμα. Γι' αυτό ο μουσουλμανικός στρατός αποτελεί «τον στρατό του Αλλά» και το δημόσιο ταμείο «το ταμείο του Αλλάχ». Με ανάλογο τρόπο ο θρησκευτικός νόμος είναι συγχρόνως και νόμος της πολιτείας και αντίστροφα. Γι' αυτό τα θρησκευτικά προβλήματα είναι συγχρόνως πολιτικά, και τα πολιτικά θρησκευτικά.

2. Ο ισλαμικός Νόμος (Σαρία)

Ο Νόμος έχει συγχρόνως θρησκευτικό και πολιτικό χαρακτήρα. Είναι θρησκευτικό και πολιτικό συγχρόνως δίκαιο, το οποίο απορρέει απευθείας από τις πηγές της θείας νομοθεσίας, δηλαδή αφ' ενός μεν και κυρίως από το Κοράνιο, αφ' ετέρου δε από την Σούννα, την «συνήθεια» ή το «έθος ενέργειας» [τη ζωή και πράξη] του Μωάμεθ και της πρώτης μουσουλμανικής κοινότητας, η οποία συνιστά την ισλαμική «παράδοση». Γι' αυτό ακριβώς το ισλαμικό δίκαιο είναι «θείο δίκαιο», και ως τέτοιο αμετάβλητο' ...

Ο ιερός λοιπόν Νόμος του Ισλάμ, που αντιπροσωπεύει το θέλημα του Θεού, ονομάζεται Σαρία. [...]

Η Σαρία λοιπόν αποτελεί τον «γενικό νόμο» του Ισλάμ και περιλαμβάνει το σύνολο των θρησκευτικών, κοινωνικών, ατομικών και πολιτικών διατάξεων του βίου του Ισλάμ. Γι' αυτό ακριβώς δεν περιέχει μ'νο αληθινούς νόμους δικαίου, οι οποίοι συνιστούν το ιδιωτικό, οικογενειακό, περιουσιακό, κληρονομικό, εμπράγματο και εμπορικό δίκαιο, αλλά και όλους τους κανόνες που ρυθμίζουν την θρησκευτική ζωή (προσευχή, ελεημοσύνη, νηστεία, ιερό προσκύνημα κ.λπ.). Πριλαμβάνει ακόμη όλες τις νομικές διατάξεις που ρυθμίζουν τις οικονομικές σχέσεις και συναλλαγές του κοινωνικού και εμπορικού βίου, και επίσης το ποινικό δίκαιο και τον τρόπο διεξαγωγής της δίκης. Τέλος περιλαμβάνει και όλους τους νόμους διακυβερνήσεως και εξουσίας του κράτους, καθώς και το στρατιωτικό δίκαιο.

Έτσι γίνεται φανερό ότι όλος ο ισλαμικός βίο βρίσκεται κάτω από τον νόμο και την εποπτεία του Θεού. ... Σύμφωνα με την πίστη τους, η υπακοή στον νόμο σημαίνει υπακοή στο Θεό, και η υπακοή στο Θεό φέρει τα αγαθά του κόσμου ετούτου και την ευδαιμονία του μέλλοντος κόσμου.

...Σήμερα τα περισσότερα ισλαμικά κράτη δεν θεωρούνται από τους αυστηρούς μουσουλμάνους γνήσια ισλαμικά, γιατί έχουν εισαγάγει τη νομοθεσία τους και διατάξεις από ξένα συντάγματα.

Οι «Στύλοι» του Ισλάμ

1. Τα πέντε βασικά καθήκοντα κάθε μουσουλμάνου

...Η έμπρακτη τήρηση των εντολών αυτών κάνει τον πιστό τέλει μουσουλμάνο. Τίποτε άλλο δεν απαιτείται για την τελειώσή του. Αναλυτικότερα τα πέντε αυτά καθήκοντα, ή αλλιώς οι λεγόμενοι «Στύλοι» του Ισλάμ, είναι:

α) Η ομολογία πίστεως (shahâda) στον ένα Θεό και στο προφητικό αξίωμα του Μωάμεθ. Ότι συνιστά την ισλαμική κοινωνία ως «κοινωνία Θεού», είναι η κοινή αυτή πίστη των μελών της. Όλοι οι μουσουλμάνοι ομολογούν ομοφώνως την πίστη στον «ένα Θεό και στον απόστολό του Μωάμεθ»: «Ομολογώ ότι ένας είναι ο Θεός, και ο απόστολος αυτού είναι ο Μωάμεθ». Στην ομολογία αυτή οι Σίιτες προσθέτουν ακόμη τη φράση «... και φίλος του Θεού (walî Allâh) είναι ο Αλή».

Η πίστη αυτή στο Θεό και στο προφητικό αξίωμα του Μωάμεθ είναι η βάση της ισλαμικής θρησκείας. Δίχως την ομολογία αυτή δεν μπορεί να ανήκει κανένας στο Ισλάμ. Για να είναι όμως πλήρης η πίστη, την ομολογία αυτή πρέπει να την συνοδεύουν και τα υπόλοιπα τέσσερα θεμελιώδη καθήκοντα κάθε μουσουλμάνου, τα οποία δίνουν τις κοινωνικές διαστάσεις του Ισλάμ. Τα καθήκοντα αυτά είναι:

β) Η προσευχή (salât), η οποία αποτελείται πρώτον από τις πέντε καθημερινές προσευχές που καθορίζει ο νόμος και πρέπει να κάνει ο πιστός μόνος του και όπου βρίσκεται, χωρίς να χρειάζεται να πηγαίνει στο τζαμί, και δεύτερον από την προσευχή της Παρασκευής που γίνεται στο τζαμί. Κάθε πιστός λοιπόν πρέπει να προσεύχεται πέντε φορές την ημέρα μόνος του, ή μεταβαίνοντας στο τζαμί. Η προσευχή αυτή γίνεται κάθε πρωί (μεταξύ αυγής και ανατολής του ηλίου), κάθε μεσημέρι και δειλινό (όταν ο ήλιος πλησιάζει προς την δύση του), κάθε εσπέρα (γύρω στο λυκόφως) και κάθε βράδυ (μόλις αρχίζει η νύχτα). Η επίσημη προσευχή, η οποία έχει κοινωνικό χαρακτήρα γίνεται το μεσημέρι κάθε Παρασκευής στο κεντρικό τζαμί της κοινότητας. Προϊστάμενος της προσευχής αυτής είναι ο ιμάμης. Η προσευχή συνίσταται σε δοξολογίες του Θεού και γονυκλισίες, σε ανάγνωση του Κορανίου και κήρυγμα. Η κοινή προσευχή της Παρασκευής είναι καθήκον που καθορίζεται από το Κοράνιο.

Η Παρασκευή είναι η ημέρα της επίσημης λατρείας για το Ισλάμ, αντί της Κυριακής για τους Χριστιανούς και του Σαββάτου για τους Εβραίους. Ωστόσο δεν είναι ημέρα αργίας. Ο πιστός μετά την προσευχή στο τέμενος μπορεί να πάει στη δουλειά του.

γ) Η νομικώς καθορισμένη «ελεημοσύνη» (zakât). Αυτή στην αρχική ισλαμική κοινότητα και στα κατοπινά θεοκρατικά ισλαμικά κράτη, ήταν είδος φόρου για τις ανάγκες των φτωχών της ισλαμικής κοινότητας. Οι νόμοι που καθορίζουν τις προσφορές είναι πολυάριθμοι. Κατά μέσον όρο ορίζουν ο κάθε πιστός να προσφέρει το 2,5% της εντίμως αποκτηθείσης περιουσίας του. Προκειμένου για τα γεωργικά προϊόντα οι εισφορές ορίζονται στο 10% της ετήσιας εσοδείας όταν αυτή αρδεύεται φυσικώς, και στο 5% όταν στερείται αρδεύσεως. Αποδέκτες είναι οι φτωχοί, οι απελεύθεροι δούλοι, οι χρεωμένοι, οι οδοιπόροι, οι χήρες και τα ορφανά και οι ανάπηροι των «θρησκευτικών πολέμων» (τζιχάντ).

δ) Η νηστεία (Sawm). Γίνεται όλο τον μήνα Ραμαντάν, κατά τον οποίον έγινε η πρώτη αποκάλυψη στον Μωάμεθ. Η μουσουλμανική νηστεία είναι ιδιόρρυθμη. Ο πιστός νηστεύει όλη τη διάρκεια της ημέρας και λύνει την νηστεία του κατά τη διάρκεια της νύχτας. Η 27η προς την 28η του μηνός Ραμαντάν, η τελευταία δηλαδή ημέρα της νηστείας, γιορτάζεται με λαμπρότητα από όλη την ισλαμική κοινότητα και θεωρείται ως επισφράγιση της «κοινωνικής και αδελφικής» ζωής των μουσουλμάνων.

ε) Το προσκύνημα (hajj) στους ιερούς τόπους της Μέκκας, καθώς και στον τάφο του προφήτη στη Μεδίνα. ... Οι προσκυνητές ντυμένοι λευκούς μανδύες, γυρίζουν επτά φορές γύρω από το ιερό της Κάαμπα, και ασπάζονται τον ιερό λίθο που βρίσκεται στο κέντρο του ιερού. Το ιερό προσκύνημα είναι «καθήκον» του θρησκευτικού νόμου για κάθε πιστό. Γι' αυτό όνειρο κάθε μουσουλμάνου είναι να επισκεφθεί μια φορά τουλάχιστον στη ζωή του τους ιερούς τόπους του Ισλάμ.

2. Τα υπόλοιπα καθήκοντα που καθορίζει η κοινότητα

Εκτός από τα παραπάνω καθήκοντα υπάρχουν και άλλα που καθορίζονται από την ισλαμική κοινότητα. Η κοινότητα καθορίζει ποια από τα έργα των μουσουλμάνων είναι «νομικώς επιτρεπτά» (χαλάλ) και ποια «νομικώς μη επιτρεπτά» (χαράμ). Δίνει επίσης και ένα «κώδικα βίου» και «κοινωνικών σχέσεων», σύμφωνα με τους υπογραμμούς του Κορανίου.

Έτσι ορίζονται όλες οι διατάξεις που αφορούν τα θέματα μνηστείας, γάμου, οικογένειας, διαθηκών, δούλων, κοιμητηρίων κ.λπ.

3. Το τζιχάντ, ο «ιερός αγώνας»

Σπουδαίο είναι το καθήκον του τζιχάντ (jihâd), «εντατικού αγώνα», γνωστού στον δυτικό κόσμο με τον όρο «ιερός πόλεμος». Το καθήκον αυτό είναι ατομικό και αποσκοπεί στην εξάπλωση και την κυριαρχία των «δικαίων του Θεού» σ' όλη τη γη. Πολλές φορές ερμηνεύεται ως μαρτυρία του μουσουλμάνου στον αγώνα της πίστης, είναι όμως καθήκον κάθε μουσουλμάνου, όταν το Ισλάμ απειλείται. Ενδιαφέρουσα είναι η ερμηνεία που δίνουν οι μυστικοί του Ισλάμ στον «αγώνα» αυτόν.

Σύμφωνα μ' αυτούς το τζιχάντ σημαίνει τον ακατάπαυστο εσωτερικό πνευματικό αγώνα εναντίον των παθών, τα οποία δεσμεύουν την ελευθερία του ανθρώπου. Ωστόσο από τον κόσμο του Ισλάμ το τζιχάντ έχει μια δραστικότερη σημασία. Ο κάθε μουσουλμάνος οφείλει να αγωνίζεται για τα δίκαια της πίστης του. Βέβαια το τζιχάντ δεν σημαίνει ότι πρέπει αναγκαστικά ο μουσουλμάνος να διεξάγει πόλεμο με τους μη μουσουλμάνους, στην πράξη όμως πολλές φορές εφαρμόστηκε έτσι. Γενικώς πάντως το καθήκον αυτό είναι υποχρεωτικό για κάθε μουσουλμάνο μόνο, όταν κινδυνεύει το Ισλάμ. «Ιερός πόλεμος» μέσα στην επικράτεια μιας ισλαμικής χώρας, είναι αδιανόητος. Ωστόσο τέτοιοι πόλεμοι δεν έλειψαν εξ αρχής, αλλά δεν ονομάζονται jihad. Όπου πάντως παρουσιάζονται τέτοια φαινόμενα, αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά ολιγομελών φανατικών ομάδων.

Ο στίχος του Κορανίου 2, 190 είναι ο μόνος που αναφέρεται στο jihad, αλλά συμπληρώνεται και από τον 9, 36.

Στο al-Jihâd λοιπόν, που σημαίνει ιερός αγώνας, πόλεμος για χάρη του Allâh (με όλη την δύναμη των αριθμών και όπλων), δόθηκε από την ισλαμική θρησκεία η ύψιστη σπουδαιότητα και έτσι το jihad είναι ένας από τους στύλους του Ισλάμ. Με το Jihâd, λένε οι μουσουλμάνοι, ιδρύθηκε το Ισλάμ, ο λόγος του Allâh έγινε ανώτερος (ο λόγος του που είναι lâ ilaha illa llâh και σημαίνει ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα να λατρεύεται παρά μόνο ο Θεός), και με το jihâd διαδόθηκε η θρησκεία του. Παραλείποντας το Jihâd το Ισλάμ καταστρέφεται και οι μουσουλμάνοι περιέρχονται

σε κατώτερη κατάσταση· η τιμή τους χάνεται, οι χώρες τους λεηλατούνται και η εξουσία τους και η αυθεντία τους καταλύεται.

Γι' αυτό το Jihād στο Ισλάμ είναι υποχρεωτικό καθήκον κάθε μουσουλμάνου, και κατά τον ισλαμικό νόμο, αυτός που προσπαθεί να ξεφύγει από το καθήκον αυτό, ή δεν επιθυμεί στα ενδότατα της καρδιάς του να εκπληρώσει αυτό το καθήκον, πεθαίνει με την ιδιότητα του υποκριτή.

Ο 'Abdullâh bin Mas'âd εξιστορεί: Ρώτησα τον απόστολο του Allâh: Απόστολε του Allâh, ποια είναι η άριστη πράξη για ένα μουσουλμάνο; Αυτός μου απάντησε· «να κάνεις την προσευχή σου (salât) κατά τις καθορισμένες ώρες της ημέρας». Τον ρώτησα και πάλι· «ποιο είναι το επόμενο καλό έργο;» και απάντησε· «να είσαι καλός και υπάκουος στους γονείς σου». Και πάλι τον ρώτησα· «ποιο είναι το επόμενο καλό έργο;» και απάντησε· «να μετέχεις στο Jihâd για χάρη του Allâh». Δεν τον ρώτησα τίποτε άλλο, γιατί αν τον ρωτούσα κάτι παραπάνω, θα μου έλεγε πολύ περισσότερα για το jihâd και θα το έκανε εντονότερο ακόμη καθήκον. (al-Bukhârî, Sahih, vol. 4, Hadith No. 41).

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Η ισλαμική κοινωνία και η θέση της γυναίκας σ' αυτήν

Η ισλαμική κοινωνία, ως θεοκρατία, έχει περισσότερο σχέση με τον κόσμο της Παλαιάς Διαθήκης. Επειδή όμως υπάρχουν κοινές αγιογραφικές αντιλήψεις, υπάρχουν ομοιότητες και με την χριστιανική διδασκαλία στον τρόπο θεώρησης του κόσμου και του ανθρώπου, και του προορισμού του ανθρώπου στον κόσμο. Διαφέρει όμως η ζωή από την χριστιανική ως προς τη δομή της οικογένειας, τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, καθώς και σε ορισμένες άλλες εκδηλώσεις της ζωής.

Η δομή της ισλαμικής κοινωνίας είναι πατριαρχική. Η θέση της γυναίκας είναι περιορισμένη στην οικογένεια. Η πολυγαμία επιβαρύνει τη θέση της καθώς και τις μεταξύ συζύγων και ετεροθαλών αδελφών σχέσεις.

Αρχηγός λοιπόν της οικογένειας στο Ισλάμ είναι ο άνδρας. Αυτός έχει το δίκαιο σ' αυτήν, αλλά και το χρέος να την συντηρεί. Είναι ο προστάτης της οικογένειάς του, αλλά και η κεφαλή της γυναικός, ή των γυναικών του, οι οποίες ωστόσο μπορούν να έχουν δική τους περιουσία, ξεχωριστή από αυτήν του ανδρός τους, και ν' αναπτύξουν δραστηριότητα επιχειρηματική, αν και ο κύριος ρόλος τους είναι στον οικιακό βίο.

Η οικογένεια για το Ισλάμ έχει μεγάλη σημασία. Παλαιότερα οι πατριαρχικές οικογένειες ήταν μεγάλες. Γι' αυτό οι πιο σπουδαίοι κανόνες της Σαρί'α, του ισλαμικού νόμου, είναι αυτοί που συνιστούν το οικογενειακό δίκαιο. Γάμος, διαζύγιο και κληρονομιά είναι θέματα, για τα οποία το κοράνιο δίνει μεγάλη σημασία.

Σύμφωνα λοιπόν με τις διατάξεις της Σαρία ο γάμος είναι υποχρεωτικός για κάθε μουσουλμάνο. Η αγαμία δεν είναι αρεστή στο Ισλάμ. Ο άγαμος άνθρωπος και ο μοναχός θεωρούνται ασθενείς άνθρωποι. ...

Γι' αυτό ένας άγαμος θρησκευτικός αξιωματούχος του Ισλάμ θα ήταν φαινόμενο αδιανόητο για τους μουσουλμάνους. Ακόμη και οι ασκητές και οι δερβίσιδες του Ισλάμ είχαν συνήθως οικογένεια.

... Η αποστολή της γυναίκας βρίσκεται κυρίως στον οίκτο της και στην ανατροφή των τέκνων της. Η συνέχιση της οικογένειας στηρίζεται στο γένος του ανδρός. Μ' άλλα λόγια η ισλαμική οικογένεια έχει αυστηρά ανδροκρατική γραμμή· η οικογένεια υπάγεται στην ευρύτερη συγγένεια της φυλής και καθορίζεται από τους άρρενες απογόνους. Ο σύζυγος υποστηρίζει τη φυλή και το γένος του. Η σύναψη γάμου σημαίνει την παραλαβή της γυναίκας και την προσχώρησή της στη συγγένεια του ανδρός. Η παραλαβή γίνεται με ορισμένη χρηματική αποζημίωση προς τη γυναίκα. Η λύση του γάμου σημαίνει τη λύση των σχέσεων της με τη συγγένεια του ανδρός και την επιστροφή της στον δεσμό της πατρικής της συγγένειας.

Έτσι είναι σαφής η θέση της γυναίκας στην ισλαμική οικογένεια. «Οι άνδρες», λέει το Κοράνιο, «είναι οι προστάτες και οι κύριοι των γυναικών, διότι οι άνδρες είναι ανώτεροι των γυναικών λόγω της ιδιότητος με την οποία ο Θεός ύψωσε τους μεν επί των δε, και διότι οι άνδρες προικίζουν τις γυναίκες από τις περιουσίες τους» (Σούρα 4, 34).

Την δομή αυτή της ισλαμικής οικογένειας την παρέλαβε ο προφήτης του Ισλάμ από την αρχαία αραβική παράδοση. Φρόντισε όμως να μειώσει τη μεγάλη αυθαιρεσία του ανδρός που παρατηρούνταν στην ειδωλολατρική κοινωνία της Αραβίας, όπου η γυναίκα ήταν κτήμα του ανδρός· το βάρβαρο αυτό έθιμο της προϊσλαμικής Αραβίας το κατήργησε ο Μωάμεθ: «Ω! πιστοί! δεν σας επιτρέπεται να γίνεσθε κληρονόμοι των γυναικών (των πεθαμένων συγγενών σας) εναντίον της θελήσεως αυτών, ούτε να τις συμπεριφέρεστε σκληρά...» (Σούρα 4, 19 [23]). Και από οικονομικής απόψεως ο προφήτης ελάφρυνε τις γυναίκες και τις έδωσε κληρονομικά δικαιώματα. Έτσι σε σχέση με την προϊσλαμική Αραβία βελτίωσε σημαντικά την θέση της. Δεν την απελευθέρωσε όμως από το έθιμο της πολυγαμίας του ανδρός, αν και το έθιμο αυτό το περιόρισε σημαντικά. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις που ορίζει το Κοράνιο (4, 2-3) η πολυγαμία του ανδρός επιτρέπεται έως σήμερα. Ο άνδρας στην περίπτωση που μπορεί να μεταχειρίζεται «εξίσου και δικαίως» τις γυναίκες του επιτρέπεται να παίρνει μέχρι τέσσερις, άπαξ ή κατά διαστήματα ή σε περιόδους διαζυγίου από μια ή περισσότερες από αυτές. Η σύγχρονη νομοθεσία των μουσουλμανικών χωρών προσπαθεί είτε να περιορίσει το έθιμο της πολυγαμίας είτε να το καταργήσει παντελώς. Το ένα άκρο είναι ο σύγχρονος νόμος της Τυνησίας του 1957, ο οποίος απαγορεύει την πολυγαμία απολύτως. Από την άλλη είναι ο νόμος του Μαρόκου του 1958, ο οποίος δίνει το δικαίωμα στη γυναίκα να εγείρει αγωγή διαζυγίου στην περίπτωση που ζημιώνεται λόγω της πολυγαμίας του ανδρός της. Η Συρία, το Ιράκ και το Πακιστάν υιοθέτησαν μια μέση οδό: την έγγραφη συγκατάθεση της συζύγου πριν συναφθεί νέα γαμική σύμβαση του ανδρός της. Οι μοντερνιστές νομοδιδάσκαλοι δικαιολογούν τις μεταρρυθμίσεις τους στο οικογενειακό δίκαιο με άμεση προσφυγή στο Κοράνιο και την επανερμηνεία των περί πολυγαμίας κορανικών χωρίων (4, 2-3 και 5,5), τα οποία επιτρέπουν μεν την πολυγαμία, αλλά συγχρόνως εκφράζουν και τον φόβο της αδικίας από την πολυγαμική σχέση. Σύγχρονοι μεταρρυθμιστές επιχειρηματολογούν ότι ο φόβος για αδικία σε πολυγαμικό γάμο είναι πάντοτε παρών και από αυτό συμπεραίνουν ότι η κατάργηση της πολυγαμίας είναι συνεπής με την κορανική θεία των πραγμάτων τάξη.

Ο γάμος της ανήλικης θυγατέρας βρίσκεται κατά το ισλαμικό δίκαιο στη δικαιοδοσία του πατέρα ή του νόμιμου κηδεμόνα της. Όταν όμως ενηλικιωθεί, έχει το δικαίωμα της εκλογής. Συνήθως όμως το συμβόλαιο του γάμου συνάπτεται και

υπογράφεται για λογαριασμό της νύφης από τον πατέρα της ή το νόμιμο κηδεμόνα της. Δίχως τη συγκατάθεση και τη μαρτυρία του πατέρα ή του άρρενος (συγγενούς) κηδεμόνα της, ο γάμος είναι άκυρος. Σε περίπτωση που η μέλλουσα νύφη είναι ορφανή και τυχαίνει να μην έχει συγγενή κηδεμόνα, το δίκαιο της κηδεμονίας το αναλαμβάνει ο καδής (=δικαστής).

Του γάμου προηγείται η μνηστεία. Σε παλαιότερα χρόνια η μνηστεία της κόρης γινόταν συνήθως με δικαίωμα του πατέρα ή του κηδεμόνα, όταν η κόρη ήταν ακόμη επταετής ή οκταετής. Σήμερα τα όρια της ηλικίας αυτής έχουν αυξηθεί, αν και τον έθιμο δεν εξέλιπε τελείως.

Προϋπόθεση της μνηστείας και του γάμου κατά τον ισλαμικό νόμο είναι η προίκα (Mahr), την οποία πρέπει να πληρώσει ο γαμπρός στη μέλλουσα νύφη. Η προίκα συνίσταται από σημαντική χρηματική ή άλλη περιουσιακή δωρεά που πρέπει να δώσει ο γαμπρός στη νύφη. Το ποσό συμφωνείται μεταξύ των συμβαλλόμενων (για λογαριασμό της νύφης από μέρους του κηδεμόνα της) και περιλαμβάνεται στο συμβόλαιο του γάμου που υπογράφουν. Το έθιμο αυτό, που υπήρχε ήδη στην προϊσλαμική Αραβία, το επέβαλε ο προφήτης του Ισλάμ, για να ασφαλίσει τη γυναίκα σε περίπτωση διαζυγίου. Η προίκα ανήκει στη γυναίκα και αποτελεί προσωπική της περιουσία. Με την πάροδο όμως του χρόνου το έθιμο εξετράπη από τον αρχικό του αγαθό σκοπό και έγινε κατά κάποιον τρόπο τιμή εξαγοράς της νύφης, που προσφέρεται στον πατέρα ή το μεγαλύτερο αδελφό ή τον κηδεμόνα της. Ωστόσο ο προφήτης τονίζει ρητώς ότι το ποσό αυτό πρέπει να δίνεται στη νύφη, για να είναι εξασφαλισμένη. «Δώσατε την υποσχεθείσα περιουσία εις εκείνην με την οποία συζήσατε· αυτό είναι ιερό καθήκον» (4, 28).

Ο νέος κατά τη διάρκεια της μνηστείας δεν έχει το δικαίωμα να βλέπει τη μνηστή του. Στα παλαιότερα χρόνια συνήθως την έβλεπε για πρώτη φορά στη συζυγική παστάδα. Εάν δεν του άρεσε, μπορούσε να την εξαποστείλει αμέσως στους γονείς της, με όλη όμως την προίκα που της έδωσε.

Ο περιορισμός της γυναίκας στον γυναικωνίτη, το λεγόμενο πουρντάχ, ήταν παλαιότερα ο συνηθισμένος κανόνας της ζωής της μουσουλμανίδας γυναίκας. Ο περιορισμός παραμένει μέχρι σήμερα κανόνας σε πολλές μουσουλμανικές χώρες, ιδίως μεταξύ των κατοίκων της υπαίθρου.

Ο μόνος άνδρας που μπορεί να εισέλθει στο γυναικωνίτη είναι ο σύζυγος. Η είσοδος ξένου άνδρα στα δωμάτια της γυναίκας ή των γυναικών είναι απαγορευμένη (χαράμ). Το αντίθετο θεωρείται βεβήλωση του ιερού οικογενειακού ασύλου. Παλαιότερα το «πουρντάχ» ήταν αυστηρότατο. Κάθε φορά που ο σύζυγος έφερε φίλους στην οικία του, η γυναίκα ή οι γυναίκες του έσπευδαν να κλειστούν στον γυναικωνίτη τους. Δεν ήταν αυτές, αλλά το υπηρετικό προσωπικό που θα περιποιούνταν τους φίλους του. Και ήταν αδιανόητο η γυναίκα να παρακαθίσει στο τραπέζι του σπιτιού της παρουσία ξένων ανδρών. Στην ύπαιθρο τα έθιμα αυτά τηρούνται κατά κανόνα μέχρι σήμερα. Μέχρι σήμερα ακόμη, μεγάλος αριθμός γυναικών των μουσουλμανικών χωρών, όταν βγαίνει από το σπίτι φορά τον φερετζέ (ποδήρην μαύρο χιτώνα) και καλύπτει με μανδήλι την κεφαλή και το πρόσωπο. Σήμερα βέβαια σε πολλές μουσουλμανικές χώρες τα πράγματα έχουν αλλάξει, ιδίως στις πόλεις. Πολλές γυναίκες υιοθέτησαν τον δυτικό τρόπο βίου και περιβολής. Παρά ταύτα στην ύπαιθρο τα προβλήματα για τη γυναίκα είναι ακόμη πολλά. Στους δημόσιους χώρους των μικρών κυρίως πόλεων συχνάζουν μόνον οι άνδρες. Σπάνια μπορεί να βρει κανείς γυναίκες σε χώρους διασκέδασης χωρίς τη συνοδεία του

ανδρός. Ακόμη και στην αγορά η γυναίκα αποφεύγει να περιφέρεται μόνη της. Τα ψώνια είναι γενικώς καθήκον του άνδρα.

Με τη συνοδεία όμως του άνδρα και υπό την προστασία του η γυναίκα βγαίνει στην αγορά και στους δημόσιους χώρους.

Το διαζύγιο στην ισλαμική κοινωνία επικυρώνει την πρωτοκαθεδρία του ανδρός. Το διαζύγιο είναι εύκολη σχετικά υπόθεση στο Ισλάμ. Ο γάμος κατά το νόμο της Σαρία μπορεί να λυθεί είτε μονόπλευρα από το σύζυγο, κατά τη θέλησή του, ή με αμοιβαία συγκατάθεση των συζύγων ή και με νομική απόφαση. Όλες οι σχολές της Σαρία αναγνωρίζουν το δικαίω του συζύγου για μονόπλευρη λύση του γάμου και αποπομπή της γυναίκας, που είναι γνωστή με τον όρο *talâq*. Το Κοράνιο ορίζει ότι το διαζύγιο δίνεται με την αποπομπή της γυναίκας από τον άνδρα. Η αποπομπή γίνεται με την απλή δήλωση του άνδρα μια ή τρεις φορές εις επήκοον μαρτύρων ότι την αποπέμπει. Αυτός είναι ο λεγόμενος τύπος του *talâq*. Ο νόμος των Σουννιτών δεν απαιτεί ιδιαίτερες διατυπώσεις ως προς τον τρόπο που πρέπει να απαγγελθεί το *talâq*. Ο σύζυγος που είναι ενήλικος και έχει σώας τας φρένας μπορεί να πραγματοποιήσει την αποπομπή εκφράζοντας προφορικώς ή γραπτώς το *talâq* δίχως να είναι υποχρεωμένος να αιτιολογήσει την αποπομπή. Κατά το νόμο των Σιιτών το *talâq* πρέπει να εκφραστεί ενώπιον δύο μαρτύρων και πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο ακριβής τύπος του. Κατά το Κοράνιο η αποπομπή πρέπει να γίνεται με ευγένεια εκ μέρους του ανδρός, ο οποίος πρέπει να αποδίδει στην γυναίκα του δικαίως όλη την περιουσία της και όλα τα δώρα που κατά καιρούς της εχάρισε (4, 24-25). Αν θελήσει, ο άνδρας μπορεί να πάρει πίσω τη γυναίκα του. Αυτό όμως μπορεί να γίνει, αν ομολογήσει μια ή δύο φορές το *talâq*. Αν όμως το ομολογήσει τρεις φορές, τότε δεν μπορεί να την ξαναυμφευτεί, παρά μόνο αφού αυτή παντρευτεί άλλον, ο οποίος ακολούθως θα την χωρίσει και μετά τον χωρισμό της θα έχει περάσει ο ορισμένος χρόνος «ασφαλείας», ο οποίος ορίζεται σε τρεις περιόδους των εμμήνων της (πρβλ. Σούρα 2, 229-232).

Η γυναίκα μπορεί να ζητήσει διαζύγιο μόνο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις (4, 127). Μερικοί από τους μουσουλμάνους νομοδιδασκάλους φρονούν ότι το διαζύγιο με θέληση της γυναίκας έχει ισχύ, εάν ο γάμος λυθεί εξ αιτίας της σκληρότητας και βαναυσότητας του συζύγου. Μπορεί επίσης η γυναίκα να επιτύχει διαζύγιο, αν αποδείξει ενώπιον των δικαστών ότι ο άνδρας της πάσχει από ανίατη νόσο.

Οι διαζευγμένες γυναίκες μπορούν να συνάψουν άλλον γάμο μόνον όταν περάσουν τρεις περίοδοι των εμμήνων τους.

Σε περίπτωση όμως που η γυναίκα είναι έγκυος, ο σύζυγος, λέει το Κοράνιο, πρέπει να ακυρώσει το διαζύγιο και να πάρει τη γυναίκα του πίσω, αν θέλει να είναι δίκαιος (2, 228). Αν όμως δεν πραγματοποιηθεί αυτό και η διαζευγμένη γεννήσει, θα γαλουχήσει το τέκνο της επί δύο έτη, εφόσον ο πατέρας απαιτεί να συμπληρωθεί ο χρόνος αυτός. Στο διάστημα όμως αυτό ο πατέρας οφείλει να συντηρεί τη διαζευγμένη γυναίκα του. Αλλά κανένας δεν πρέπει να επιβαρύνεται πέρα από τις δυνάμεις του. Κανένας επίσης από τους γονείς δεν πρέπει να ζημιώνεται ως προς τα δικαιώματα που έχουν απέναντι των τέκνων τους (Σούρα 2, 223).

Το δικαίω της ανατροφής των τέκνων το έχει η σύζυγος έως ορισμένο χρόνο· για τους γιους ως το 7ο έτος της ηλικίας τους, για τις θυγατέρες, ως το 9ο έτος της

ηλικίας τους. Έπειτα νομικώς τα τέκνα ανήκουν στον πατέρα τους, είναι περιουσία της συγγένειας του.

Στον ισλαμικό γάμο δεν υπάρχει συγχώνευση περιουσίας των συζύγων. Κυριαρχεί ο χωρισμός των αγαθών. Η γυναίκα διατηρεί το δικαίωμά της στα περιουσιακά της αγαθά, τόσο σ' εκείνα που κατείχε πριν από το γάμο της, όσο και σε κείνα που με δική της εργασία απέκτησε.

Ένα άλλο γνώρισμα του ισλαμικού γάμου είναι ότι ο άνδρας νυμφεύεται' τη γυναίκα την παντρεύουν. Στο δικαστήριο η μαρτυρία του άνδρα αντιστοιχεί προς τη μαρτυρία δύο γυναικών. Το κληρονομικό επίσης δίκαιο του Ισλάμ είναι πολύπλοκο.

2. Η σημερινή κατάσταση της ισλαμικής κοινωνίας

Σήμερα που η βιομηχανική πρόοδος εισχώρησε και στις χώρες του Ισλάμ, έχουμε κάποιες τάσεις αλλαγής. Δύο κυρίως ρεύματα παρατηρούνται: Οι αυστηροί ή «παραδοσιακοί», που θέλουν να επιστρέψουν στις παλιές γραμμές του Ισλάμ, και οι «προοδευτικοί», κάτοικοι κυρίως των μεγάλων αστικών και βιομηχανικών κέντρων, οι οποίοι στρέφονται προς την ιδέα ενός καινούργιου Ισλάμ που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις τω νέων καιρών.

Η μία τάση, των «προοδευτικών», εκπροσωπείται από μορφωμένους, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από την επίδραση του δυτικού πολιτισμού και ζητούν την δημιουργία ενός κράτους, στο οποίο όλοι οι άνθρωποι θα έχουν τα ίδια δικαιώματα και τα ίδια καθήκοντα χωρίς να εξαρτώνται από τη θρησκεία. Το αίτημα αυτό πρακτικώς σημαίνει χωρισμό θρησκείας και πολιτείας και αποϊσλαμοποίηση της ισλαμικής κοινωνίας.

Η άλλη κατεύθυνση είναι εκ διαμέτρου αντίθετη. Ζητεί να επιστρέψει στα παλαιά ισλαμικά ιδεώδη της πρώτη μουσουλμανικής κοινότητας. Το αίτημά της είναι ο ισχυρός ισλαμισμός της δομής του κράτους και η αποκατάσταση των παλαιών δομών και νόμων του Ισλάμ. Ανάμεσα στη μεταρρυθμιστική αυτή κίνηση υπάρχουν ποικίλες ιδεολογικές αποχρώσεις καθαρώς ισλαμικές. Μια παράταξη τείνει προς τα παλαιά ιδεώδη και ζητεί να δημιουργήσει «ισλαμική θεοκρατία» κατά τα πρότυπα των θεοκρατικών χαλιφάτων του απώτατου παρελθόντος. Μια άλλη είναι πρόθυμη για συμβιβασμούς, με την προϋπόθεση ότι οι θεμελιώδεις νόμοι του κράτους θα βασιζονται στους υπογραμμούς του Κορανίου και θα εγγυώνται την τήρηση των βασικών κορανικών εντολών.

Ζιάκας, Γρ. (2003). *Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτεία*. Θεσσαλονίκη: Κορηλία Σφακιανάκη, σ. 72-91.

2. Οι «πέντε στύλοι» του Ισλάμ

«Πέντε στύλοι», ονομάζονται τα πέντε υποχρεωτικά θρησκευτικά καθήκοντα του μουσουλμάνου πιστού. Αυτά είναι:

1) **Η επανάληψη της φράσης «δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά μόνο ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του».** Πρόκειται για μια σύντομη ομολογία πίστης, που περιέχει τις δύο βασικότερες διδασκαλίες του Ισλάμ και προβάλλει το Μωάμεθ ως τον τελευταίο και μεγαλύτερο από τους προφήτες, αλλά και ως πρότυπο της ισλαμικής ζωής γενικά.

2) Η **προσευχή**. Αυτή κατέχει κεντρική θέση στη ζωή του πιστού. Κατά γενικό κανόνα ο μουσουλμάνος πρέπει να προσεύχεται, στρεφόμενος προς την κατεύθυνση της Μέκκας, πέντε φορές την ημέρα, συγκεκριμένα την ανατολή του ήλιου, το μεσημέρι, το απόγευμα, τη δύση του ήλιου και το βράδυ. Μέρα αφιερωμένη στην προσευχή είναι η Παρασκευή. Το μεσημέρι αυτής της μέρας οι πιστοί συγκεντρώνονται για να προσευχηθούν στο τζαμί, που είναι το κέντρο της κοινοτικής λατρείας. Στον τοίχο του τζαμιού που βλέπει προς τη Μέκκα υπάρχει μια ημικυκλική κόγχη που λέγεται μιχράμπ. Στραμμένος προς το μιχράμπ ο επικεφαλής λειτουργός, ο ιμάμης, απαγγέλλει τις προσευχές και προσκυνά σε δεδομένες στιγμές, ακολουθούμενος από τους πιστούς.

3) Η **ελεημοσύνη των φτωχών**. Αυτή τονίζεται ιδιαίτερα στο Ισλάμ. Στη διάρκεια της ιστορίας του πήρε μάλιστα τη μορφή φόρου, που αφαιρούνταν από τα εισοδήματα των πιστών. Σήμερα λίγες ισλαμικές χώρες έχουν διατηρήσει αυτό το σύστημα. Όπου αυτό έχει καταργηθεί η ελεημοσύνη γίνεται με τη μορφή της εθελοντικής προσφοράς.

4) Η **νηστεία**. Αυτή γίνεται το μήνα Ραμαντάν, που, εφόσον το μουσουλμανικό ημερολόγιο είναι σεληνιακό, δεν έχει μόνιμη θέση μέσα στο έτος. Συνίσταται στην αποχή από κάθε είδους τροφή από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου.

5) Η **ιερή αποδημία ή προσκύνημα στα ιερά μνημεία της Μέκκας**. Λέγεται *Μεγάλο Προσκύνημα* ή *Χατζ*. Απαιτείται από όλους τους μουσουλμάνους να το πραγματοποιήσουν τουλάχιστο μια φορά στη ζωή τους.

Εκτός από τους «πέντε στύλους» υπάρχει ένα πλήθος άλλων υποχρεώσεων και εθίμων που τηρούνται κοινά από τους μουσουλμάνους και χαρακτηρίζουν την ισλαμική κοινωνία. Πρόκειται για διατάξεις που αφορούν σε θέματα όπως η τροφή, ο γάμος, το διαζύγιο, η κληρονομιά κτλ. Υπάρχουν εξάλλου απαγορεύσεις που αφορούν στα τυχερά παιχνίδια, το χοιρινό κρέας, την κατανάλωση αλκοόλ κ.ά.

Η θέση της γυναίκας στο Ισλάμ από πολλές απόψεις είναι κατώτερη από εκείνη του άνδρα. Ενώ έχει τα ίδια θρησκευτικά καθήκοντα με αυτόν, σε πολλά θέματα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Π.χ. οι άρρενες κληρονόμοι παίρνουν μεγαλύτερο ποσοστό της κληρονομιάς το διαζύγιο είναι δικαίωμα του άνδρα, που δεν έχει παρά να το αναγγείλει στη γυναίκα σε κάποιες ισλαμικές χώρες η γυναίκα ζει σχεδόν έγκλειστη και, ανάλογα με τη χώρα, υποχρεώνεται να καλύπτει το σώμα και το πρόσωπο της.

Από το σχολικό βιβλίο των Θρησκευτικών της Β' λυκείου, ΔΕ 30
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3245,13194/>

Διερευνώντας:

«Ομαδοσυνεργασία: Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: «Μαρκάρισμα και υπογράμμιση κειμένου»

1. Η συμβολή του Χριστιανισμού

Ο Χριστιανισμός ως θρησκεία, έχει συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση του πολιτισμού. Ο κόσμος των ιδεών πολλών κοινωνιών εμπλουτίστηκε με βασικές χριστιανικές αντιλήψεις, όπως η ένωση Θεού και ανθρώπου με την Ενανθρώπιση, το πέρασμα της ανθρώπινης φύσης από το θάνατο στη ζωή, η αγάπη χωρίς όρια, η αυτοθυσία του Χριστού. Όλες οι εκχριστιανισμένες κοινωνίες, με διάφορες παραλλαγές, οδηγήθηκαν να δώσουν νόημα στην ιστορία τους με βάση τη σχέση Θεού - ανθρώπου ή να δώσουν έμφαση στο ρόλο του ανθρώπου και της ιστορίας. Έτσι όσες κοινωνίες εκχριστιανίστηκαν, ενδιαφέρθηκαν για την πρόοδο των ανθρώπινων σχέσεων και διατύπωσαν αιτήματα για καλύτερη οργάνωση της κοινωνίας.

Μορφολογικά, μπορούμε να διακρίνουμε την επίδραση του Χριστιανισμού στην ελληνική Ανατολή, που δημιούργησε τον πολιτισμό του Βυζαντίου και επηρέασε τις γύρω χώρες (Αρμενία, Γεωργία), την επίδραση του Ορθόδοξου Χριστιανισμού στο Βορρά, που δημιούργησε τον πολιτισμό των σλαβικών χωρών και την επίδραση του Χριστιανισμού στη Λατινική Δύση, που οδήγησε στο δυτικό (Ευρωπαϊκό-αμερικανικό) πολιτισμό.

- Στην **Ανατολή** ο Βυζαντινός πολιτισμός έκανε πιο φιλόδοξη την εξουσία προς τον πολίτη, έθεσε ανθρωπιστικά αιτήματα στην κοινωνία (θέση γυναικών, δούλων κτλ.) και έδωσε νέο νόημα στο αίτημα για ένωση με το Θεό και μεταμόρφωση του κόσμου με την άσκηση. Στο πεδίο της σκέψης συμπλήρωσε ουσιαστικά το γόνιμο προβληματισμό της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας για τον άνθρωπο και τον κόσμο. Στο χώρο της τέχνης και του υλικού πολιτισμού παρήγαγε ανυπέβλητα επιτεύγματα, που εντυπωσιάζουν μέχρι σήμερα τον άνθρωπο (βυζαντινή εικονογραφία, μικροτεχνία, αρχιτεκτονική) και διατηρούνται ζωντανά και ακμαία (π.χ. Άγιον Όρος). Αρχείο παρουσίασης
- Στους **σλαβικούς λαούς** ο Χριστιανισμός έδωσε τον άξονα για να οργανωθεί η εθνική ζωή και αυτοσυνειδησία, η γλώσσα (η γραπτή μορφή της ήλθε με την εργασία των πρώτων ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου) καθώς και θαυμάσιες μορφές εικαστικών τεχνών. Μπορεί να πει κανείς ότι οι περισσότεροι Σλαβικοί λαοί (Σέρβοι, Ρώσοι, Βούλγαροι) ήλθαν στο ιστορικό προσκήνιο και απέκτησαν αίσθηση του ρόλου τους ως εθνών μέσα από το Χριστιανισμό.
- Τέλος, στη **Δύση** ο Χριστιανισμός έδειξε την αξία του ατόμου και των δικαιωμάτων του (ιδιαίτερα ο Προτεσταντισμός), το ρόλο και την ευθύνη του ανθρώπου στην ιστορία και έτσι βοήθησε να αναπτυχθεί ο τεχνικός πολιτισμός με μεγάλα έργα που ξεκινούν από τους μεσαιωνικούς καθεδρικούς ναούς και φθάνουν στα μεγάλα σημερινά τεχνολογικά επιτεύγματα. Η συνέχεια όμως, του δυτικού πολιτισμού διαστρέβλωσε τα χριστιανικά στοιχεία, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Ο πολιτισμός σήμερα και ο Χριστιανισμός

Στη σημερινή εποχή όλοι οι ανθρώπινοι πολιτισμοί επηρεάζονται και σχεδόν κυριαρχούνται από τον Δυτικό πολιτισμό. Αυτή, όμως, η κυριαρχία αφενός στερεί από την παγκόσμια κοινωνία την πραγματική πολυμορφία και αφετέρου χαρακτηρίζεται από υπερανάπτυξη του τεχνικού πολιτισμού εις βάρος του πνευματικού και του ατόμου εις βάρος της κοινωνίας. Αυτά επιβεβαιώνονται από το ότι ο άνθρωπος δίνοντας απόλυτη έμφαση στην τεχνική ανάπτυξη αύξησε ανεξέλεγκτα τις αυτοκαταστροφικές δυνατότητές του (παγκόσμιοι πόλεμοι, πυρηνική απειλή), δεν περιόρισε αλλά αύξησε τη μόλυνση του περιβάλλοντος, σήμερα εξαφανίζει διαρκώς τους φυσικούς πόρους κ.ά.

Από την άλλη ο σύγχρονος άνθρωπος κατανοεί πλέον τα αδιέξοδα της κυριαρχίας ενός μόνο πολιτισμού και προσπαθεί (έστω και καθυστερημένα) να αναγνωρίσει ίση αξία και σε άλλους πολιτισμούς και να ασκήσει την αυτοκριτική του για τις καταστροφές που προκάλεσε σ' αυτούς (π.χ. προκολομβιανοί πολιτισμοί της Αμερικής). Έτσι, κατακτά διαρκώς έδαφος η έννοια της «πολυπολιτισμικής» κοινωνίας, στην οποία περισσότεροι πολιτισμοί καλούνται να συνυπάρξουν ισότιμα και αρμονικά.

Απέναντι στα παραπάνω ο Χριστιανισμός, και ειδικά η Ορθόδοξη Εκκλησία, έχει πολλά να προσφέρει. Η προσφορά αυτή συνίσταται στο ότι η Εκκλησία δεν αντιμετωπίζει τον υλικό κόσμο ως απλό χώρο κυριαρχίας του ατόμου ή μέσον επιβίωσης, με αναπόφευκτο αποτέλεσμα την υπερτροφία της τεχνολογίας, αλλά ως το χώρο όπου ο άνθρωπος θα αγωνιστεί για να συμμετάσχει στην εγκαθίδρυση της Βασιλείας του Θεού. Κατά το Χριστιανισμό, ο άνθρωπος δεν έρχεται για να κυριαρχήσει στον κόσμο ή να τον «βελτιώσει» απλώς με τις δικές του ατομικές δυνάμεις. Κάτι τέτοιο είναι ουτοπικό και γι' αυτό είναι αναποτελεσματικό. Εγκαθίδρυση της Βασιλείας του Θεού σημαίνει πλήρη μεταμόρφωση του κόσμου και όχι απλή βελτίωσή του. Πρόκειται για μεταμόρφωση που καταργεί το θάνατο μέσα από πρωτοβουλία του ίδιου του Θεού, που ήρθε ως άνθρωπος, για να σταυρωθεί και να αναστηθεί. Καθώς ο άνθρωπος συμμετέχει και συνεργάζεται στο έργο αυτό του Θεού ξεπερνά το στείρο ατομικισμό, οικοδομεί έναν μεταμορφωτικό, αναστάσιμο πολιτισμό και αναδεικνύει με τον ουσιαστικότερο τρόπο την αξία του ίδιου του ανθρώπου: οδηγεί στη θέωση τόσο την ανθρώπινη φύση όσο και τα έργα της.

Από το σχολικό βιβλίο των Θρησκευτικών της Β' Λυκείου ΔΕ 26 (παράγραφοι β' και γ'):
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3244,13190/>.

***

Αναπλαισιώνοντας:

«Ομαδοσυνεργασία - Graffiti»

1. Χωρία Καινής Διαθήκης:

1. Μτ 5, 13-16:

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.	Οι μαθητές αλάτι και φως του κόσμου (Μκ 9,50· Λκ 14,34-35) 13«Ὅ,τι εἶναι το αλάτι για την τροφή, εἰστε κι εσεῖς για τον κόσμο. Αν το αλάτι χάσει την αρμύρα του, πώς θα την ξαναποκτήσει; Δε χρησιμεύει πια σε τίποτε· το πετούν ἔξω στο δρόμο και το πατούν οι ἄνθρωποι.
---	--

<p>14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· 15 οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16 οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.</p>	<p>14»Εσεῖς εἰστε τὸ φῶς γιὰ τὸν κόσμῳ· μιὰ πόλη χτισμένη ψηλά στὸ βουνό δεν μπορεῖ νὰ κρυφτεῖ. 15»Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ανάψουν τὸ λυχνάρι, δεν τὸ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ δοχεῖο με τὸ ὁποῖο μετροῦν τὸ σιτάρι, ἀλλὰ τὸ τοποθετοῦν στὸ λυχνοστάτη, γιὰ νὰ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ. 16Ἐτσι νὰ λάμπει καὶ τὸ δικό σας φῶς μπροστά στους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δουν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξολογήσουν τὸν οὐράνιο Πατέρα σας».</p>
---	--

2. Ιω 13, 35:

<p>35 ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.</p>	<p>«Ἐτσι θὰ σας ξεχωρίζουν ὅλοι πῶς εἰστε μαθητές μου, ἀν ἔχετε ἀγάπη ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο».</p>
--	---

3. Γαλ 5, 6:

<p>6 ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ (οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία,) ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.</p>	<p>«Ἄλλωστε ἐκεῖ που κυριαρχεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστός (δεν ἔχει καμιὰ σημασία οὔτε τὸ νὰ κάνεις περιτομὴ οὔτε τὸ νὰ μὴν κάνεις,) ...ἀλλὰ ἡ πίστη στὸ Χριστό, που ἐκδηλώνεται ἐμπρακτὰ με ἀγάπη».</p>
---	--

4. Πραξ 4, 32-35:

<p>32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. 33 καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34 οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· 35 διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν. 36 Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον υἱὸς παρακλήσεως, Λευῖτης, Κύπριος τῷ γένει, 37 ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς</p>	<p>Ἡ κοινοκτημοσύνη τῶν πρώτων χριστιανῶν «32 Ὅλοι ὅσοι πίστεψαν εἶχαν μιὰ καρδιά καὶ μιὰ ψυχὴ. Κανείς δεν θεωροῦσε ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ υπάρχοντά του ἦταν δικό του, ἀλλὰ ὅλα τὰ εἶχαν κοινά. 33 Οἱ ἀπόστολοι κήρυτταν καὶ βεβαίωναν με μεγάλη πειστικότητα ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀναστήθηκε. Κι ὁ Θεός ἐδινε σε ὅλους πλοῦσια τὴ χάρη του. 34 Δεν υπῆρχε κανείς ἀνάμεσά τους που νὰ στερεῖται τὰ ἀπαραίτητα. Γιὰτί ὅσοι εἶχαν χωράφια ἢ σπιτία τὰ πουλοῦσαν, κι ἔφερναν τὸ ἀντίτιμο αὐτῶν που πουλοῦσαν, 35 καὶ τὸ ἔθεταν στὴ διάθεση τῶν ἀποστόλων. Ἀπ' αὐτὸ δινόταν στον καθένα ἀνάλογα με τὶς ἀνάγκες του».</p>
--	--

πόδας τῶν ἀποστόλων.	
----------------------	--

- (1989). *Η Καινή Διαθήκη. Το πρωτότυπο κείμενο με μετάφραση στη δημοτική*. Αθήνα: Βιβλική Εταιρεία.

2. Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος

«Για τον Χρυσόστομο η πρώτη εκκλησία, των Ιεροσολύμων, αποτελούσε παράδειγμα προς μίμηση. Τόνιζε στους ακροατές του ότι τότε πολλοί δέχονταν τη χριστιανική πίστη επειδή έβλεπαν εκ μέρους των χριστιανών όχι θαύματα, αλλά έναν σπουδαίο τρόπο ζωής. Όλοι οι πιστοί, λέει, 'είχαν μια καρδιά και μία ψυχή. Κανείς δε θεωρούσε ότι κάτι από τα υπάρχοντά του ήταν δικό του, αλλά όλα τα είχαν κοινά. Δινόταν στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του και ζούσαν βίο αγγελικό. Αν γίνει αυτό και σήμερα, θα μεταστρέψουμε στη χριστιανική πίστη ολόκληρη την οικουμένη, ακόμα και χωρίς θαύματα'*'. Και καλούσε όλους τους πιστούς σε ιεραποστολική πράξη ενθαρρύνοντάς τους: 'Δεν μπορείς να κάνεις θαύματα κι έτσι να πείσεις τον άλλον; Πείσε τον με ό,τι διαθέτεις' με τη φιλανθρωπία, με τη φροντίδα, με την ημερότητα, με τον γλυκό λόγο και με ό,τι άλλο''*».

* Ιωάννης Χρυσόστομος. *Εις την Α' προς Κορινθίους Ομιλία στ'*, 4, PG 61, 52-53. Πρβλ. Πραξ 4, 32 και 35.

** Ιωάννης Χρυσόστομος. *Εις τας Πράξεις των Αποστόλων*, 18, PG 60, 147.

Παπαθανασίου, Θ. (2009²). *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*. Αθήνα: Εν πλω, σ. 263-269.

3. Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

[απόσπασμα από το επίσημο τελικό κείμενο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, Κρήτη 2016]

ΣΤ. 'Η αποστολή τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ὡς μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ.

1. 'Η 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία, έπιτελοῦσα τήν σωτήριον αὐτῆς ἀποστολήν ἐν τῷ κόσμῳ, μεριμνᾷ ἐμπράκτως διά πάντας τούς ἀνθρώπους χρήζοντας βοήθειας, τούς πεινῶντας, τούς ἀπόρους, τούς ἀσθενεῖς, τούς ἀναπήρους, τούς ὑπερήλικας, τούς διωκομένους, τούς αἰχμαλώτους, τούς φυλακισμένους, τούς ἀστέγους, τά ὄρφανά, τά θύματα τῶν καταστροφῶν καί τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων καί τῶν συγχρόνων μορφῶν δουλείας. Αἱ καταβαλλόμεναι ὑπό τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας προσπάθειαι διά τήν καταπολέμησιν τῆς ἐνδείας καί τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τῆς πίστεως αὐτῆς καί διακονίαν Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐταύτισεν Ἐαυτόν πρός πάντα ἄνθρωπον, ἰδίως πρός τούς ἐν ἀνάγκαις εὐρισκομένους: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. κε', 40). Ἐν τῇ πολυπτύχῳ ταύτῃ κοινωνικῇ διακονίᾳ, ἡ 'Εκκλησία δύναται νά συνεργάζεται μετά τῶν διαφόρων σχετικῶν κοινωνικῶν φορέων.
2. Οἱ ἀνταγωνισμοί καί αἱ ἐχθρότητες ἐν τῷ κόσμῳ εἰσάγουν ἀδικίαν καί ἀνισότητα εἰς τήν συμμετοχήν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν εἰς τά ἀγαθά τῆς θείας δημιουργίας. Στεροῦν ἀπό ἑκατομμύρια ἀνθρώπων τά βασικά ἀγαθά καί ὀδηγοῦν εἰς ἐξαθλίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, προκαλοῦν μαζικὰς μεταναστεύσεις πληθυσμῶν, διεγείρουν ἐθνικάς, θρησκευτικάς καί κοινωνικάς συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τήν ἐσωτερικήν συνοχήν τῶν κοινωνιῶν.

3. Ἡ Ἐκκλησία δέν δύναται νά μείνη ἀδιάφορος ἔναντι τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν ἀρνητικῶς ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα. Ἐπιμένει εἰς τήν ἀνάγκην, οὐχί μόνον ἡ οἰκονομία νά ἐρείδεται ἐπί ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀλλά καί ἐμπράκτως νά διακονῆται δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος, συμφώνως καί πρὸς τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτός εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον δίδοναι ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. κ', 35). Ὁ Μ. Βασίλειος γράφει ὅτι «σκοπός οὖν ἐκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν τῷ ἔργῳ ἡ ὑπηρεσία τῶν δεομένων, οὐχί ἡ ἰδία αὐτοῦ χρεία» (Ὅροι κατὰ πλάτος ΜΒ'. ΡG 31, 1025Α).
4. Τό χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν διευρύνεται δραματικῶς ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία εἶναι συνήθως ἀποτέλεσμα κερδοσκοπίας χωρίς φραγμούς ἐκ μέρους οἰκονομικῶν παραγόντων, συγκεντρώσεως τοῦ πλούτου εἰς χεῖρας ὀλίγων καί στρεβλῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἡ ὁποία, στερουμένη δικαιοσύνης καί ἀνθρωπιστικῆς εὐαισθησίας, δέν ἐξυπηρετεῖ, τελικῶς, τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος. Βιώσιμος οἰκονομία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία συνδυάζει τήν ἀποτελεσματικότητα μετά δικαιοσύνης καί κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.
5. Ὑπό τὰς τραγικὰς ταύτας καταστάσεις, κατανοεῖται ἡ τεραστία εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας διὰ τήν καταπολέμησιν τῆς πείνης καί πάσης ἄλλης μορφῆς ἐνδείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τοιοῦτον φαινόμενον εἰς τήν ἐποχὴν μας, κατὰ τήν ὁποίαν αἱ χῶραι ζοῦν ὑπό καθεστῶς παγκοσμιοποιημένης οἰκονομίας, ὑποδηλοῖ τήν σοβαράν κρίσιν ταυτότητος τοῦ συγχρόνου κόσμου, διότι ἡ πείνα οὐχί μόνον ἀπειλεῖ τό θεῖον δῶρον τῆς ζωῆς ὀλοκλήρων λαῶν, ἀλλά καί θίγει τό μεγαλεῖον καί τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, συγχρόνως δέ προσβάλλει καί τόν ἴδιον τόν Θεόν. Διὰ τοῦτο, ἂν ἡ μέριμνα διὰ τήν ἰδικήν μας τροφήν εἶναι θέμα ὑλικόν, ἡ μέριμνα διὰ τήν τροφήν τοῦ συνανθρώπου μας εἶναι θέμα πνευματικόν (Ἰακ. β', 14-18). Ἀποτελεῖ, ἐπομένως, ἀποστολήν ὄλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά ἐπιδεικνύουν ἀλληλεγγύην καί νά ὀργανώνουν ἀποτελεσματικῶς τήν βοήθειάν των πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφούς.
6. Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν τῷ καθολικῷ σώματι αὐτῆς, περικλείουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πολλούς λαούς τῆς γῆς, ἀναδεικνύει τήν ἀρχὴν τῆς πανανθρωπίνου ἀλληλεγγύης καί ὑποστηρίζει τήν στενοτέραν συνεργασίαν λαῶν καί κρατῶν πρὸς εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν.
7. Ἀνησυχίαν προκαλεῖ εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἡ διαρκῶς ἀύξανομένη ἐπιβολή εἰς τήν ἀνθρωπότητα ἐνός καταναλωτικοῦ τρόπου ζωῆς, ὁ ὁποῖος στερεῖται τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ὑπό τήν ἔννοιαν αὐτήν, ὁ καταναλωτισμὸς οὗτος, ἐν συνδυασμῷ μετά τῆς ἐκκοσμικευμένης παγκοσμιοποιήσεως, τείνει νά ὀδηγήσῃ τοὺς λαούς εἰς τήν ἀπώλειαν τῶν πνευματικῶν καταβολῶν αὐτῶν, εἰς τήν ἱστορικὴν ἀμνησίαν καί εἰς τήν λήθην τῶν παραδόσεων.
8. Τά μέσα γενικῆς ἐνημερώσεως οὐχί σπανίως τελοῦν ὑπό τόν ἔλεγχον μιᾶς ἰδεολογίας φιλελευθέρας παγκοσμιοποιήσεως καί οὕτω καθίστανται διάυλοι διαδόσεως τοῦ καταναλωτισμοῦ καί τῆς ἀνηθικότητος. Ἰδιαιτέραν ἀνησυχίαν προκαλοῦν περιστατικά, καθ' ἃ ἡ στάσις ἔναντι τῶν θρησκευτικῶν ἀξιῶν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψιν σεβασμοῦ, ἐνίοτε δέ καί διὰ βλασφημίαν, προξενοῦντα διχασμούς καί ἐξεγέρσεις ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἐκκλησία προειδοποιεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς διὰ τόν κίνδυνον τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν

συνειδήσεων διά τῶν μέσων ἐνημερώσεως καί τῆς χρήσεως αὐτῶν οὐχί διά τήν προσέγγισιν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, ἀλλά διά τήν χειραγώγησίν των.

9. Εἰς τήν πορείαν, ἣν διανύει ἡ Ἐκκλησία, κηρύττουσα καί ἀσκοῦσα τήν σωτήριον ἀποστολήν αὐτῆς διά τήν ἀνθρωπότητα, ὁλοέν καί τακτικώτερον ἔρχεται ἀντιμέτωπος μετά τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καλεῖται νά ἐπαναδιατυπώσῃ καί φανερώσῃ τήν προφητικὴν μαρτυρίαν τῆς εἰς τόν κόσμον, στηριζομένη εἰς τήν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως, ὑπενθυμίζουσα ἐν ταύτῳ καί τήν πραγματικὴν ἀποστολήν αὐτῆς, διά τῆς καταγγελίας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τῆς καλλιεργείας συνειδήσεως ἐνότητος εἰς τό ποιμνιον αὐτῆς. Οὕτω, διανοίγεται εὐρύ πεδῖον δι' αὐτήν, δεδομένου ὅτι ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιολογικῆς τῆς διδασκαλίας προβάλλει εἰς τόν διεσπασμένον κόσμον τήν εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν καί ἐνότητα.

10. Ὁ πόθος τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς εὐημερίας καί ἡ ἄμετρος κατανάλωσις ἀναποφεύκτως ὀδηγοῦν εἰς τήν δυσανάλογον χρῆσιν καί τήν ἐξάντλησιν τῶν φυσικῶν πόρων. Ἡ δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτίσις, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τόν ἄνθρωπον «ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν» αὐτήν (πρβλ. Γεν. β', 15), ὑφίσταται τὰς συνεπειὰς τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου: «*Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν*» (Ρωμ. η', 20-22).

Ἡ οἰκολογικὴ κρίσις, ἡ ὁποία συνδέεται πρὸς τὰς κλιματολογικὰς ἀλλαγὰς καί τήν ὑπερθέρμανσιν τοῦ πλανήτου, καθιστᾷ ἐπιτακτικόν τό χρέος τῆς Ἐκκλησίας ὅπως συμβάλῃ, διά τῶν εἰς τήν διάθεσιν αὐτῆς πνευματικῶν μέσων, εἰς τήν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας. Ἡ ἀπληστία διά τήν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν ὀδηγεῖ εἰς τήν πνευματικὴν πτώχευσιν τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τήν καταστροφὴν τοῦ περιβάλλοντος. Δέν πρέπει νά λησμονῆται ὅτι ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς γῆς δέν εἶναι περιουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ Δημιουργοῦ: «*Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ*» (Ψαλμ. κγ', 1). Οὕτως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τονίζει τήν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ διά τῆς καλλιεργείας τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ θεοσδότου περιβάλλοντος καί διά τῆς προβολῆς τῶν ἀρετῶν τῆς ὀλιγαρκείας καί τῆς ἐγκρατείας. Ὁφείλομεν νά ἐνθυμώμεθα ὅτι ὄχι μόνον αἱ σημεριναί, ἀλλὰ καί αἱ μελλοντικαὶ γενεαὶ ἔχουν δικαίωμα ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐχάρισεν ὁ Δημιουργός.

11. Διά τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ἱκανότης πρὸς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ θεόσδοτον δῶρον εἰς τόν ἄνθρωπον. Συγχρόνως ὁμως πρὸς αὐτήν τήν κατάφασιν, ἡ Ἐκκλησία ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρύπτονται εἰς τήν χρῆσιν ὠρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων. Θεωρεῖ ὅτι ὁ ἐπιστήμων εἶναι μὲν ἐλεύθερος νά ἐρευνᾷ, ἀλλὰ καί ὅτι ὀφείλει νά διακόπτῃ τήν ἔρευνάν του, ὅταν παραβιάζονται βασικαὶ χριστιανικαὶ καί ἀνθρωπιστικαὶ ἀρχαί: «*Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*» (Α' Κορ. 6, 12) καί «*Τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται*» (Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος Θεολογικός Α'*, 4. PG 36, 16C). Ἡ θέσις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύεται πολλαπλῶς ἀπαραίτητος διά τήν ὀρθὴν ὀριοθέτησιν τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἀξιοποίησιν τῶν καρπῶν τῆς ἐπιστήμης, εἰς πάντας σχεδόν

- τούς τομείς της οποίας, ίδια δέ της βιολογίας, αναμένονται νέα έπιτεύγματα, αλλά και κίνδυνοι. Έν ταύτῳ, ύπογραμμίζομεν τήν άναμφισβήτητον ιερότητα της άνθρωπίνης ζωής άπό αύτῆς ταύτης άρχῆς της συλλήψεως.
12. Κατά τά τελευταία έτη, παρατηρεῖται άλματώδης άνάπτυξις εις τάς βιοεπιστήμας και εις τήν συνδεδεμένην μέ αύτάς βιοτεχνολογίαν, πολλά έπιτεύγματα τῶν όποίων θεωροῦνται εύεργετικά διά τόν άνθρωπον, άλλα δημιουργοῦν ήθικά διλήμματα, ένῳ άλλα κρίνονται άπορριπτέα. Η Όρθόδοξος Έκκλησία πιστεύει ότι ο άνθρωπος δέν εἶναι άπλοῦν σύνολον κυττάρων, ιστῶν και όργάνων, οὔτε και προσδιορίζεται μόνον άπό βιολογικούς παράγοντας. Ο άνθρωπος άποτελεῖ δημιούργημα «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» (Γεν. 1, 27) και θά πρέπει ή άναφορά εις αύτόν νά γίνηται μέ τόν δέοντα σεβασμόν. Η άναγνώρισις της θεμελιώδους αύτῆς άρχῆς οδηγεῖ εις τό συμπέρασμα ότι τόσον κατά τήν έπιστημονικήν έρευναν, όσον και κατά τήν πρακτικήν έφαρμογήν τῶν νέων άνακαλύψεων και έφευρέσεων, δέον όπως διαφυλάσσηται τό άπόλυτον δικαίωμα κάθε άνθρώπου νά άπολαύη σεβασμοῦ και τιμῆς εις πᾶν στάδιον της ζωής του, καθώς και ή βούλησις τοῦ Θεοῦ, ως αύτη έφανερώθη κατά τήν δημιουργίαν. Η έρευνα πρέπει νά λαμβάνη ύπ' όψιν της τάς ήθικάς και πνευματικάς άρχάς και τά χριστιανικά θέσμια. Άπαραίτητος σεβασμός δέον νά έπιδεικνύηται και εις όλην τήν Δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ τόσον κατά τήν χρῆσιν αύτῆς ύπό τοῦ άνθρώπου, όσον και κατά τήν έρευναν, συμφώνως πρός τήν έντολήν τοῦ Θεοῦ πρός αύτόν (Γεν. β', 15).
13. Κατά τούς χρόνους τούτους της έκκοσμικεύσεως, ιδιαιτέρως προβάλλει ή άνάγκη, όπως έξαρθῆ ή σημασία της αγιότητος τοῦ βίου, έν όψει της πνευματικῆς κρίσεως, ή όποία χαρακτηρίζει τόν σύγχρονον πολιτισμόν. Η παρανόησις της έλευθερίας ως έλευθεριότητος οδηγεῖ εις τήν αύξησιν της έγκληματικότητος, τήν καταστροφήν και τήν βεβήλωσιν τῶν σεβασμάτων, τήν έξάλειψιν τοῦ σεβασμοῦ πρός τήν έλευθερίαν τοῦ πλησίον και τήν ιερότητα της ζωής. Η Όρθόδοξος Παράδοσις, διαμορφωθείσα διά της βιώσεως έν τῇ πράξει τῶν χριστιανικῶν άληθειῶν, εἶναι φορεῦς πνευματικότητος και άσκητικοῦ ήθους, τό όποῖον δέον νά έξαρθῆ και προβληθῆ όλως ιδιαιτέρως κατά τήν έποχήν ήμῶν.
14. Η ειδική ποιμαντική μέριμνα της Έκκλησίας πρός τούς νέους διά τήν έν Χριστῳ διαπαιδαγώγησιν των τυγχάνει διαρκῆς και άμετάπτωτος. Αυτόνόητος τυγχάνει ή προέκτασις της ποιμαντικῆς εϋθύνης της Έκκλησίας και εις τόν θεόσδοτον θεσμόν της οικογενείας, ήτις άείποτε και άπαραιτήτως έστηρίχθη εις τό ιερόν μυστήριον τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ως ένώσεως άνδρός και γυναικός, ή όποία εἰκονίζει τήν ένωσιν τοῦ Χριστοῦ και της Έκκλησίας Του (Εφ. ε', 32). Τοῦτο καθίσταται έπίκαιρον, έν όψει μάλιστα και άποπειρῶν νομιμοποιήσεως εις χώρας τινάς και θεολογικῆς θεμελιώσεως εις χριστιανικάς τινάς κοινότητας, μορφῶν συμβιώσεως, άντιτιθεμένων εις τήν χριστιανικήν παράδοσιν και διδασκαλίαν. Η Έκκλησία προσδοκῶσα τήν άνακεφαλαίωσιν τῶν πάντων εις τό έν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ύπενθυμίζει εις πάντα άνθρωπον έρχόμενον εις τόν κόσμον, ότι ο Χριστός πάλιν θά έλθῆ κατά τήν Δευτέραν Παρουσίαν Του «κρίναι ζῶντας και νεκρούς» (Α' Πέτρ. δ', 5) και ότι «της Βασιλείας Αύτοῦ οὐκ έσται τέλος» (Λουκ. α', 33).
15. Εις τήν σύγχρονον έποχήν και άείποτε, ή προφητική και ποιμαντική φωνή της Έκκλησίας, ο λυτρωτικός λόγος τοῦ Σταυροῦ και της Άναστάσεως, άπευθύνεται

εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ καλεῖ αὐτόν, μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἵνα ἐνστερνισθῆ καὶ βιώσῃ «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα» (Φιλιπ. δ', 8). Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν θυσιαστικὴν ἀγάπην τοῦ Ἑσταυρωμένου Κυρίου τῆς ὡς τὴν μόνην ὁδὸν πρὸς ἓνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καὶ ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καὶ ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεὶς Κύριος (προβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἥτοι ἡ ἄπειρος Ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πηγή: <https://www.holycouncil.org/-/mission-orthodox-church-todays-world>
(Επίσημη ιστοσελίδα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου, 2016)

***